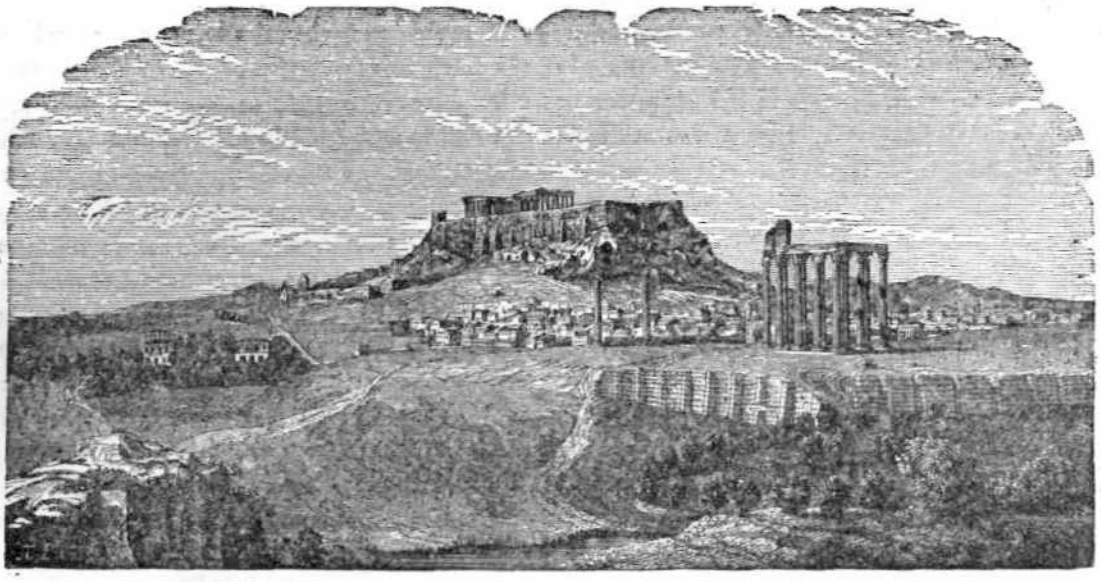

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1866. ΤΟΜΟΣ ΙΖ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 397.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΑΓΩΓΩΝ.

(Ἀπηγγέλθη ἐν τῷ *Ἀθηναίῳ* ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. Ρενιέρη.)

ΣΚΟΠΟΝ ἔχω νὰ ἐξετάσω πῶς ὁ μεγάλος δραματικὸς ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας Σαιξσπῆρος παρέστησε καὶ ἀνέπτυξεν ἐπὶ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς τὸν χαρακτῆρα τοῦ δημαγωγοῦ.

Καθὼς δὲ εἰς τὰ ἀρχαῖα δράματα προβαίνει κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς θεός τις ἢ τροφὸς ἢ γέρων, ὅστις προλογίζων ἐκθέτει εἰς τοὺς ἀκροατὰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος καὶ τὰ προηγούμενα τοῦ πρωταγωνιστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς, πρὶν ἢ δώσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν ποιητὴν, πρέπει νὰ μάθωμεν πρότερον τί ἐστι δημαγωγὸς καὶ νὰ ἐνδιατρίψωμεν ὀλίγον εἰς τὴν φυσιολογίαν αὐτοῦ.

Ὁ Ἀριστοτέλης δίδει εἰς δύο λέξεις τὸν ὁρισμὸν τοῦ δημαγωγοῦ. — *Τοῦ λαοῦ κόλαξ.* — « Καὶ » γὰρ, λέγει ὁ μέγας φιλόσοφος, ὁ δῆμος εἶναι βού- » λεται μόναρχος· διὸ καὶ ὁ κόλαξ παρ' ἀμφοτέ- » ροις ἔντιμος· παρὰ μὲν τοῖς δήμοις ὁ δημαγωγός· » ἐστί γὰρ ὁ δημαγωγὸς τοῦ δήμου κόλαξ· παρὰ » δὲ τοῖς τυράννοις οἱ ταπεινῶς ὁμιλοῦντες ».

Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ κόλαξ φοιτᾷ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων, ἐρευνᾷ ποῖα εἶναι τὰ πάθη τὰ ἐμφωλεύοντα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μονάρχου καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ὑπηρέτης αὐτῶν, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ δημαγωγὸς φοιτᾷ ἐκεῖ ὅπου συχνάζει τὸ πλῆθος, ζητεῖ νὰ μαντεύσῃ ποῖαι εἶναι αἱ ὀρέξεις καὶ αἱ δόξαι αὐτοῦ, ἐρεθίζει τὰς ὀρέξεις ταύτας ὡς ἱερὰς, ὑποστηρίζει τὰς δόξας ταύτας ὡς χρησμοὺς, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ. Ὁ κόλαξ ἐκεῖνος, ὁ δημαγωγὸς οὗτος, εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἀνοίξατε τὴν καρδίαν ἑκατέρων, θέλετε εὕρει τὸ αὐτὸ φρόνημα — φρόνημα δούλου.

« Δουλικῶς φρονεῖ », λέγει ὁ κ. Taine, « ἐκεῖνος ὅστις τρέμει ὑπὸ τὸν θόρυβον χιλιάδων βαναύσων ἀνυποδήτων, ἐπίσης ὡς ἐκεῖνος ὅστις γονυκλινεῖ εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μειδίαμα χρυσοφόρου τινὸς Βασιλικῆς Ὑψηλότητος. Ὁ φρόνημα ἔχων ἐλεύθερον ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξουσίαν ὅπως ἐφαρμόσῃ τὰς ἰδέας του, οὐχὶ δὲ ὅπως ἐκτελέσῃ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων· θέλει νὰ ἦναι εἰς τὰ ἔργα του αὐτουργὸς, οὐχὶ δὲ ἑτεροκίνητον ὄργανον ἀλλοτρίων ὀρέξεων ».

Ὁ ἀληθῶς φίλος τοῦ λαοῦ εἶναι ἐκεῖνος ὅστις, ὅπως λέγει ὁ Θουκυδίδης περὶ τοῦ Περικλέους, δυνατὸς τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ κατέχει τὸ πλῆθος ἐλευθέρως καὶ οὐκ ἄγεται μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἄγει· ὁ μὴ κτώμενος ἐξ οὗ προσηκόντων τὴν δύναμιν τοῦ λέγειν τι πρὸς ἡδονὴν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὁ-

ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας στηριζόμενος ὅπως ἀδιαφορῇ εἰς τὴν ὀργήν του. Οὕτω δὲ ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων ἦτον τότε, ὡς παρατηρεῖ ὁ μέγας ἱστορικὸς, λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή.

Ὁ ἀληθῶς φίλος τῶν βασιλέων εἶναι ὡσαύτως ἐκεῖνος ὅστις, δυνατὸς τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, ἄγει μᾶλλον αὐτοὺς ἢ ἄγεται ὑπ' αὐτῶν· ὁ μὴ κτώμενος ἐξ οὗ προσηκόντων τὴν δύναμιν τοῦ λέγειν τι πρὸς εὐχαρίστησιν αὐτῶν, ἀλλὰ δυνάμενος ν' ἀδιαφορῇ εἰς τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν δυςμένειαν αὐτῶν. Τότε ἡ πολιτεία γίνεται λόγῳ μὲν βασιλεία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τῶν βελτίστων ἀρχή.

Ὅτι δὲ ὁ δημαγωγὸς καὶ ὁ κόλαξ εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου· ὁ μὲν ἅμα ἀπολέσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους, γίνεται μὲ πᾶσαν εὐκολίαν κόλαξ τῆς αὐλῆς, ὁ δὲ ἅμα ἀπελπισθῇ ν' ἀπολαύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ ἡγεμόνος, γίνεται μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν δημαγωγός.— Ὁ κόσμος κατακρίνει τοὺς τοιούτους ἐπὶ ἀστασίᾳ· ἀδίκως ὅμως· διότι δὲν κάμνουν ἄλλο ἢ νὰ ἐξασκῶσι τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα.

Οἷαν ὁ ἐραστὴς μεταχειρίζεται τρυφερὰν γλῶσσαν ὅπως συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τῆς ἐρωμένης του, τοιαύτην μεταχειρίζεται ὁ δημαγωγὸς ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους. Ἂν τὸν πιστεύσετε, νυκτὸς καὶ ἡμέρας καταγίνεται εἰς τὴν μελέτην τῶν συμφερόντων τῷ λαῷ, ἀμελεῖ τὰς ἰδίας του ὑποθέσεις ὅπως ἐπιμελῆται τῶν δημοσίων, χάριν τοῦ λαοῦ περιφρονεῖ τὰ μειδιάματα τῆς ἐξουσίας .... Ἐνῷ τοιαῦτα κηρύττει, ἠξεύρετε πῶς θεωρεῖ ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ὅπερ κρέμαται ἐκ τῶν χειλέων του; — Ὁ Πλάτων ὅστις ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν φύσιν τοῦ δημαγωγοῦ, μᾶς ἀποκαλύπτει ὅλον τὸ μυστήριον. Ὁ δημαγωγὸς θεωρεῖ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ὅπερ κεχηνότως τὸν ἀκούει, ὡς *θρέμμα μεγάλον καὶ ἰσχυρὸν* τρεφόμενον ἔν τινι δημοσίῳ θηριοτροφείῳ. — Ὅλη ἡ τέχνη του συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταμανθάνῃ τὰς ὀργὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ· *πῶς προσελθεῖν χρὴ καὶ πῶς ἅψασθαι αὐτοῦ*, καὶ ὁπότε χαλεπώτατον ἢ πρᾴοτατον γίνεται, καὶ ἐκ τίνων αἰτιῶν, καὶ ποῖαι αἱ φωναὶ δι' ὧν ἡμεροῦται καὶ ἀγριαίνει. — Καταμαθὼν δὲ ταῦτα πάντα ὁ δημαγωγὸς, χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ ἂν αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ πλήθους εἶναι αἰσχραὶ ἢ καλαὶ, ἀγαθαὶ ἢ κακαὶ, δίκαιαι ἢ ἄδικοι, συμφέρουσαι ἢ ἀσύμφοροι, ὀνομάζει ταῦτα πάντα, λέγει ὁ Πλάτων, *ἐπὶ ταῖς τοῦ μεγάλου ζώου δόξαις, οἷς μὲν χαίρει ἐκεῖνο ἀγαθὰ καλῶν, οἷς δὲ ἀχθοιτο, κακά.*

Ἂν δέ τις ἐνταῦθα εἴπῃ, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι ἀξιόπιστος, ὅτι ὁ Πλάτων ἐσυκοφάντησε τὸν δημαγωγὸν, ἀποδιδοὺς αὐτῷ δύο ἐναντίας πεποιθήσεις, τὴν ἐπὶ τῶν χειλέων φανερὰν καὶ τὴν ἐν τῷ νῷ κεκρυμμένην, ἔχομεν πρόχειρον ἄλλην ἀνωτέραν πάσης ἐξαιρέσεως, τὴν τοῦ Mirabeau.

Τὴν 17 νοεμβρίου 1790, ὁ Mirabeau, τὸ εἴδωλον τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων, εἰσέρχεται εἰς τὸ Théâtre Français, ὅπου παρασταίνεται ὁ *Βροῦτος* τοῦ Βολταίρου. Ὁ λαὸς, ἅμα ἐννοήσας τὴν παρουσίαν τοῦ μεγάλου ῥήτορος, τὸν δέχεται μὲ ζητωκραυγὰς, ἀπαιτεῖ νὰ δοθῇ θέσις ἐπιφανὴς εἰς τὸν ἀπόστολον τῶν ἐλευθεριῶν του· ὁσάκις δὲ ὁ Βροῦτος ἐκφωνεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς στίχους ἐνθουσιώδεις, ὅλα τὰ βλέμματα στρέφονται πρὸς τὸν ἕτερον, τὸν ζωντανὸν Βροῦτον.

Αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ὁ Βροῦτος ἤτοι ὁ Mirabeau, ὅστις ἦτον ἤδη εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς βασιλείας ὅπως ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἔγραφε τὰ ἑξῆς εἰς τὴν αὐλὴν ταῦ Λουδοβίκου· « Ὅστις θέλει ν' ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς ἐπιτηδειότη-
» τος τὴν δύναμιν ἣν στερεῖται, πρέπει ἐξ ἀνάγ-
» κης νὰ μεταχειρίζεται τὴν προσποίησιν. Ἰδοὺ μία
» ἐκ τῶν ἀρχῶν μου στηριζομένη εἰς τὴν γνῶσιν
» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως .... Πρέπει νὰ προσποιη-
» θῶ ὅτι μιμοῦμαι τὸν τόνον ἐκείνων, οὓς θέλω βαθ-
» μηδὸν νὰ φέρω εἰς τὰ νερά μου. Ἰδοὺ ἡ ἑτέρα
» τῶν ἀρχῶν μου· πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἑτοιμάσω
» τὸν λαὸν νὰ ὑπακούῃ τὴν φωνήν μου ἄνευ δυσπι-
» στίας, ὅπως ὑπερασπισθῶ βραδύτερον τὰ συμφέ-
» ροντα τοῦ θρόνου. »

Ἀλοίμονον εἰς τοὺς λαοὺς ἂν ἔπρεπε νὰ πιστεύσωμεν ὅσα οἱ δημαγωγοὶ λέγουσιν ἐν τῷ κρυπτῷ περὶ αὐτῶν, καθὼς ἀλοίμονον εἰς τοὺς βασιλεῖς ἂν ἔπρεπε νὰ πιστεύσωμεν ὅσα οἱ κόλακες αὐτῶν ἐξομολογοῦνται εἰς τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν ἀπομνημονεύματα. Ὁ Προκόπιος, ὅστις εἰς τὸ περὶ *Κτισμάτων* βιβλίον του ὑψώνει τὸν Ἰουστινιανὸν ὑπεράνω τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Κύρου, ἐν τοῖς *Ἀνεκδότοις* τὸν παριστάνει ὡς ἀνθρωπόμορφον θηρίον. Ὁ Mirabeau, περὶ τοῦ λαοῦ ἐκείνου τῶν Παρισίων ὅστις ζωντανὸν τὸν ἐθεοποίησε καὶ νεκρὸν τὸν ἔθαψεν εἰς τὸ Πάνθεον, ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὰς πρὸς τὴν Αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου μυστικὰς σημειώσεις: « dans les basses classes, la lie de la nation, dans les classes les plus élevées, ce qu' elle a de plus corrompu, voilà ce que c'est Paris ».

Ἂν ἀναλύσετε τὴν κολακείαν, θέλετε εὕρει ὅτι περιέχει κατὰ τὰ τρία τέταρτα περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. Ὁ κόλαξ περιφρονεῖ τὸν κολακευόμενον, εἴτε βασιλεὺς εἶναι οὗτος, εἴτε ὁλόκληρος λαός.

Διατί ἐν τούτοις ὁ λαὸς πείθεται εἰς τοὺς λόγους τῶν δημαγωγῶν καὶ κλείει τὰ ὦτα εἰς τοὺς λόγους τῶν ἀληθῶν φίλων του; Διατί γίνεται μαλακὸς ὡς κηρὸς, εὐκίνητος ὡς νευρόσπαστον εἰς τὰς χεῖρας

τῶν πρώτων καὶ ἀπολακτίζει ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς δευτέρους; Διατί ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων εἰς οὐδὲν χρησιμεύει; Διατί ὁ λαὸς ὡς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἄγρια τῶν δασῶν πιάνεται αἰωνίως εἰς τὰς αὐτὰς παγίδας;

Δεινὸν ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἀκόμη δὲν εὑρέθη ἡ λύσις.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου φιλοσοφησάντων, λέγουσιν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς δημαγωγίας ἔγκειται εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ λαοῦ· ὅτι ὅταν ἡ μάθησις ἐφαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν, ὁ λαὸς θέλει γενῇ ἐμφρονέστερος κατὰ τὴν διανομὴν τῆς ἐμπιστοσύνης του. — Κεναὶ ἐλπίδες! ματαία παρηγορία!

Εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι κοινωτέρα ἢ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς; Καὶ ἐν τούτοις ἀκούσατε τί λέγει ὁ φιλελεύθερος Tocqueville.

« Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς Ἀμερικὴν οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι ἄνθρωποι τῆς κοινωνίας σπανιώτατα ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν των εἰς τὰς δημοσίας λειτουργείας... Ὁ λαὸς τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ὅπως οἱ ἄλλοι λαοί. Οἱ ἀγύρται παντὸς εἴδους ἐφευρίσκουν παντοίους τρόπους νὰ κερδίζουν τὴν ἀγάπην του, ἐνῷ οἱ ἀληθεῖς αὐτοῦ φίλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτυγχάνουσιν.

» Εἰς τὴν δημοκρατίαν, λέγει πάντοτε ὁ Tocqueville, δὲν λείπει μόνον ἡ ἱκανότης περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀξίων καὶ διακεκριμένων ἀνθρώπων, τῆς λείπει καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐπιθυμία. Δὲν πρέπει νὰ τὸ κρύψωμεν· οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἀναπτύσσουν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τὸ αἴσθημα τοῦ φθόνου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παρδίαν.

» Εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου ὁ κυριάρχης λαὸς εἶναι παντοῦ καὶ τὰ πάντα πληροῖ, οἱ πλειότεροι ζητοῦν νὰ κερδοσκοπήσουν ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ, καὶ νὰ ζῶσιν ὑπηρετοῦντες τὰ πάθη του. Ἐντεῦθεν πηγάζει γενική τις κατάπτωσις τοῦ φρονήματος, μεγαλητέρα ἢ εἰς τὰ δεσποτικὰ κράτη.

» Αἱ δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι γεννῶσι τὸ αὐλικὸν πνεῦμα (l' esprit de cour), τὸ πνεῦμα τῆς κολακείας μεταξὺ τῶν πλειοτέρων, καὶ εἰσάγουσιν αὐτὸ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας... Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ αὐλικοὶ ἐν Ἀμερικῇ δὲν λέγουν: *ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης, Βασιλεῦ* κτλ. ἀλλὰ ἐπαινοῦν ἀδιακόπως τὰ φυσικὰ προτερήματα τοῦ κυριάρχου, τῆς πλειονοψηφίας δηλαδὴ, καὶ ὀμνύουν ὅτι κατέχει ὅλας τὰς ἀρετὰς χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ τὰς ἀποκτήσῃ. Δὲν παραχωροῦν εἰς τὸν μονάρχην των τὰς γυναῖκας αὐτῶν, ἀλλὰ θυσιάζοντες εἰς αὐτὸν τὸ φρόνημά των, γίνονται προαγωγοὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχῆς ».

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν Ἀθήναις δὲ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, ἡ δημαγωγία ἤρξατο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, εἰς ἣν δὲν ἔφθασε ποτὲ ἄλλος λαὸς τῆς γῆς.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀμάθεια τοῦ πλήθους ἀνοίγει τὸ στάδιον εἰς τὴν δημοκοπίαν. Βεβαίως ὅταν τὸ πλῆθος δὲν εἶναι νοητικῶς ἀνεπτυγμένον, ἡ δημοκοπία γίνεται ἔργον τοῦ τυχόντος, τῶν χυδαιοτέρων ἀνθρώπων, ὅπως ἐν Νεαπόλει, ὅπου λαζαρόνος τις, ὁ Μαζανιέλλος, ἐγένετο ἐπί τινας ἡμέρας δικτάτωρ. Ὅπως τὰ ἄτομα, οὕτω καὶ οἱ λαοὶ κατοπτρίζονται εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς λατρείας αὐτῶν. Τὸ ἀνάστημα τῶν λαῶν μετρεῖται μὲ τὸ ἀνάστημα τῶν δημαγωγῶν του.

Ὅταν ὅμως ὁ λαὸς ἀναπτύσσεται διὰ τῆς μαθήσεως, τότε ἡ δημαγωγία ὅπως ἐπιτυγχάνῃ τῶν σκοπῶν της, ἀναγκάζεται ν' ἀκολουθῇ τὰς προόδους τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ δανείζεται θέλγητρα καὶ ψιμμύθια ἀπὸ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐξουσιάζῃ τὸν νοημονέστερον τῶν λαῶν, ἡ δημαγωγία εἶχε καταντήσει τέχνη, ἔχουσα τοὺς κανόνας της, ἀποκτωμένη διὰ ποικίλων σπουδῶν καὶ μακρᾶς πείρας. Ἡ δημαγωγία εἶχε γίνει ῥητορική. *Τῆς ῥητορικῆς ηὐξημένης, οἱ δυνάμενοι λέγειν δημαγωγοῦσι*, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα ἤλλαξεν, ἀλλὰ ἡ οὐσία εἶναι ἡ αὐτή. Ἡ κολακεία καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ λαοῦ, ὅσῳ πλέον ἔντεχνος, τόσῳ πλέον ἐπικίνδυνος καὶ βδελυρά.

Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὡραίαν ἐκείνην εἰκόνα τοῦ κόλακος εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου; — Ὁ κόλαξ σὲ σταματᾷ καθ' ὁδὸν διὰ νὰ σοῦ εἰπῇ· ἰδὲ πῶς ἀποβλέπουσιν εἰς σὲ οἱ ἄνθρωποι· τοῦτο οὐδενὶ τῶν ἐν τῇ πόλει γίνεται, πλὴν σοί. Εὐδοκίμησας χθὲς εἰς τὴν λέσχην· ἐκάθηντο ἐκεῖ πλέον ἢ τριάκοντα ἄνθρωποι, καὶ ἐμπεσόντος λόγου τίς εἴη ὁ βέλτιστος, ὅλοι ὁμοθυμαδὸν ἀπὸ σοῦ ἤρχισαν καὶ εἰς τὸ ὄνομά σου κατέληξαν. Ἐνῷ δὲ σοῦ ὁμιλεῖ ὁ κόλαξ, σὲ πιάνει ἀπὸ τοῦ κομβίου, καὶ ἂν ἴδῃ κλωστίτσαν ἐπικαθήσασαν ἐπὶ τοῦ ἱματίου σου, τὴν ἀφαιρεῖ ἄκροις δακτύλοις. Καὶ ὅταν σὺ ὁμιλῇς κελεύει εἰς τοὺς ἄλλους σιωπὴν, καὶ ὅταν παύσῃς, σὲ ἐπιδοκιμάζει, καὶ ἂν σοῦ διέφυγε ψυχρόν τι σκῶμμα ξεκαρδίζεται γελῶν. Καὶ ἀγοράσας μῆλα καὶ γλυκίσματα διὰ τὰ παιδία σου, τὰ δίδει εἰς αὐτὰ παρόντος σοῦ καὶ ὁρῶντος, καὶ φιλῶν αὐτὰ ἐκφωνεῖ· *χρηστοῦ πατρὸς νεόττια.* Καὶ ὅταν ὑπάγετε μαζῆ εἰς τὸν ὑποδηματοποιὸν, ἐπαινεῖ εἰς αὐτὸν τὸ σχῆμα τοῦ ποδός σου. Ἐπαινεῖ τὴν οἰκίαν σου, καὶ τὴν εἰκόνα σου εὑρίσκει ἐπιτυχημένην καὶ ὁμοιάζουσαν-

Ὁ κόλαξ οὗτος, ὅπως καὶ ἡ ἀλώπηξ, ἥτις κολακεύει τὸν κόρακα εἰς τὸν γνωστὸν μῦθον τοῦ Lafontaine, εἶναι αὐτόχρημα φύσις. Ὁ δημοκόλαξ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦτον ὅλως ῥητορικὴ τέχνη. Δὲν σᾶς φαίνεται ὅμως κωμικὸς ὅπως ὁ κόλαξ τοῦ Θεοφράστου, ὁ Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς ὅταν εἰς τὸ περὶ *Ῥητορικῆς Τέχνης* πόνημα αὐτοῦ ὁδηγεῖ μεθ' ὅλης τῆς σοβαρότητος τὸν ῥήτορα πῶς πρέπει νὰ πλέκῃ τὸν ἔπαινον τῆς πόλεως καὶ νὰ λέγῃ περὶ τοῦ γένους αὐτῆς, περὶ δυνάμεως τῆς ἐν ταῖς προσόδοις, περὶ παιδείας τῶν ἐνοικούντων, περὶ χώρας τῆς ὑποτελοῦς ἀφ' ἧς ἡ πρόσοδος, καὶ ἂν μὲν αὕτη ἦναι πολλή, ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς πόλεως, εἰ δ' ὀλίγη, ὅτι ἡ πόλις ἐπαρκεῖται καὶ μὲ ὀλίγα· καὶ ἂν οἰκιστὴς αὐτῆς ἦν θεός τις ἢ ἥρως· καὶ ἂν ὑπάρχουν καὶ παραμύθιά τινα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς πόλεως, περὶ κάλλους, περὶ θέσεως εἴτε ἠπειρωτικὴ εἴη, εἴτε ἐπιθαλάσσιος, ἢ νησιώτις. *Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις μεμίχθω ἡ προτροπὴ καὶ παράκλησις πρὸς εὔνοιαν τῆς πόλεως.*

Δὲν ἠξεύρω κατὰ πόσον ὁ ῥήτωρ, ὅστις ἐζυμνεῖ τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ ὅλα τὰ προτερήματα, διαφέρει ἀπὸ τὸν κόλακα ἐκεῖνον, ὅστις πρὸ ὀλίγου εὕρισκεν ἐπιτυχημένην τὴν εἰκόνα μας καὶ εὐρυθμον τὸν πόδα μας.

Ῥητορικὴ ὀλεθρία ἥτις ἔφερε τὴν πτῶσιν τῆς Ἑλλάδος! Ἡ κολακεία διαφθείρει τοὐλάχιστον ἓν ἄτομον, ἐνῷ ἡ ῥητορικὴ αὕτη διέφθειρε γενεὰς ὁλοκλήρους. Flatter les peuples est pire que flatter les rois, λέγει ὁ V. Hugo. L' un est bas; l' autre est lâche. Ὅταν τινὲς ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς τοιαύτης ῥητορικῆς, ὁ Καρνεάδης καὶ ὁ Διογένης, μεταβάντες εἰς Ῥώμην ἤρχισαν νὰ διδάσκωσι τὴν τέχνην των εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν νεολαίαν, ὁ Μάρκος Κάτων ἐροβήθη ὡσὰν εἰ ἐπρόκειτο νὰ μεταδοθῇ εἰς τοὺς συμπολίτας του ὁ χειρότερος λοιμός, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Σύγκλητον ἐμέμφθη τοὺς ἐπιτετραμμένους τὴν ἀστυνομίαν τῆς πόλεως, διότι ἄφιναν νὰ διαμένωσιν ἐκεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄνδρες, οἵτινες *περὶ παντὸς οὐ βούλοιντο, ῥᾳδίως πείθειν δύνανται.*

Πῶς ἠδύνατο ὁ Μάρκος Κάτων ν' ἀνεχθῇ καὶ νὰ νοήσῃ κἂν, ὅτι ἡ διακοίνωσις τῶν ἰδεῶν μιᾶς ἐλευθέρας ψυχῆς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν λαὸν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τέχνη πλάνης καὶ ἀπάτης, ὁ Μάρκος Κάτων ὅστις ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ παῤῥησίᾳ τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ συνδιαλέγεται μετὰ τοῦ λαοῦ ἐν τῇ δημοσίᾳ ἀγορᾷ, ὅπως συνδιελέγετο ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως καὶ τοῦ θεοῦ;

Τί ἤθελεν εἰπῇ ὁ Καρνεάδης ἂν τὸν ἤκουε ποτὲ λέγοντα, ἐναντίον ὅλων τῶν κανόνων τῆς ῥητορικῆς, εἰς τοὺς Ῥωμαίους· «Ὁμοιάζετε, ὦ συμπολῖται, πρόβατα· διότι καθὼς ἐκεῖνα καθ' ἕκαστα μὲν δὲν πείθονται, ὅλα δὲ μαζῆ ἀκολουθοῦσι τοὺς ὁδηγούς των, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐκείνους οὓς θὰ ἐκρίνατε ἀναξίους νὰ λάβετε συμβούλους ἕκαστος κατ' ἰδίαν, τούτους εἰς ἓν συνελθόντες, ἀρίνετε νὰ σᾶς ἄγωσι;» (1) Δὲν ἤθελον δὲ ἀνορθωθῇ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τοῦ Καρνεάδου ἂν εὑρίσκετο παρὼν ὅταν ὁ αὐτὸς Κάτων, ζητῶν νὰ ἐκλεχθῇ Κήνσωρ, ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ διὰ χρηστῶν ἐλπίδων τὸ πλῆθος καὶ νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν αὐτοῦ διὰ τῶν συνήθων κολακευτικῶν προγραμμάτων, τοὐναντίον, λέγει ὁ Πλούταρχος, πρὸς οὐδεμίαν ἐνδιδοὺς ἐπιείκειαν, ἀλλὰ τοὺς πονηροὺς ἀπειλῶν ἀναφανδὸν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ κράζων ὅτι μεγάλου καθαρμοῦ χρήζει ἡ πόλις, ἠξίου ὥστε οἱ πολλοί, ἂν σωφρονοῦσι, ἐκλέξωσι μὴ τὸν γλυκύτερον, ἀλλὰ τὸν αὐστηρότατον τῶν ἰατρῶν, καὶ ὅτι τοιοῦτος εἶναι αὐτός, ὅστις τὴν τρυφὴν καὶ τὴν μαλακίαν ὥσπερ ὕδραν τέμνων καὶ ἀποκαίων, ἤθελεν εὐεργετήσει τὴν πόλιν;

Βεβαίως νομίζετε ὅλοι ὅτι ὁ Μάρκος Κάτων δὲν ἐξελέχθη· ἀκούσατε ὅμως τί λέγει ὁ Πλούταρχος· «Οὕτω μέγας ἦν ἀληθῶς καὶ μεγάλων ἄξιος δημαγωγῶν ὁ Ῥωμαίων δῆμος, ὥστε νὰ μὴ φοβηθῇ τὸ ἀπότομον καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ ἀποῤῥίψας τοὺς ἄλλους ὑποψηφίους τοὺς πρὸς χάριν ἅπαντα ποιήσειν ἐπαγγελλομένους, ἐξελέξατο τὸν Κάτωνα, ὄχι ὡς χαριζόμενος πρὸς αὐτὸν ἐπαιτοῦντα τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὡσὰν ὑπακούων αὐτοῦ ἄρχοντος ἤδη καὶ διατάττοντος».

Ἐμνημόνευσα τῶν λόγων τοῦ Κάτωνος ὅπως κοντὰ εἰς τοὺς ποταποὺς δημαγωγοὺς, σᾶς δείξω τοὺς καλῶς καὶ ὑπερηφάνως πολιτευομένους ῥήτορας. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἓν λαμπρὸν τεμάχιον λόγου τοῦ κ. Guizot. Τὰ τοιαῦτα παραδείγματα ὅσῳ σπανιώτερα εἰς τὸν κόσμον, τόσῳ πλέον παρηγοροῦν, κρατύνουν, ἀνυψώνουν τὴν ψυχήν.

Ἰδοὺ τί εἶπε ποτὲ ὁ κ. Guizot εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Γαλλίας.

«Ἰδοὺ ποία εἶναι ἡ πολιτική μου, κύριοι. Τίποτε δὲν θέλει μὲ ἀποτρέψει αὐτῆς . . . . Διεκινδύνευσα ὑπὲρ αὐτῆς ὅ,τι φίλτατον ἔχει ὁ δημόσιος ἄνθρωπος· διεκινδύνευσα τὴν δημοτικότητα . . . Ἐνθυμεῖσθε, κύριοι, . . . ὁ ἔντιμος προαγορεύσας κ. Barrot ἐνθυμεῖται μίαν ἐποχὴν καθ' ἣν συνεβαδίζαμεν, καθ' ἣν ἤμεθα τεταγμένοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν.... Τότε ἤμην καὶ ἐγὼ δημοτικός· τότε, ἀπήλαυσα τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους· τότε ἤκουσα τὰς ἐπευφημίας αὐτοῦ... Εὐφραίνετο ἡ ψυχή μου πολὺ, πολύ.... ἦτον ὡραία, ἦτον γλυκεῖα συγκίνησις.., ἀλλὰ τὴν παραίτησα... ναί, τὴν παραίτησα, Συναισθάνομαι ὅτι ἡ εὔνοια αὕτη, ἡ δημοτικότης αὕτη δὲν παρακολουθεῖ τὰς ἰδέας ἃς σήμερον ὑπερασπίζομαι, τὴν πολιτικὴν ὑπὲρ ἧς σήμερον ἀγωνίζομαι. Συναισθάνομαι ὅμως συγχρόνως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἑτέρα δημοτικότης, ὑπάρχει ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν ἠθικῶν στοιχείων ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ κοινωνία. Χάριν τῆς τοιαύτης ἐμπιστοσύνης ἠγωνίσθην, ἀντὶ τῆς ἄλλης ἐκείνης γοητευτικῆς δημοτικότητος ἣν ἄλλοτε ἐγνώρισα. Ἐπιθυμῶ τὴν ὑπόληψιν, τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν φίλων τῆς τάξεως, τῆς νομίμου καὶ ἐλευθέρας τάξεως. Ἰδοὺ ποῦ ἀφιέρωσα τὸν βίον μου, ποίαν εὔνοιαν θηρεύω. Αὐτὴ θέλει μὲ παρηγορεῖ δι' ὅλα τὰ λοιπὰ, καὶ δὲν φθονῶ εἰς κανένα τὴν ἄλλην δημοτικότητα, ὅσον γλυκεῖα καὶ ἂν ᾖ!»

Ἀλλὰ εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὸ δρᾶμα· εἶναι καιρὸς πλέον νὰ φανῇ ὁ δημαγωγὸς, ζῶν, βαδίζων, ὁμιλῶν ἐπὶ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς· εἶναι καιρὸς νὰ ἐννοήσωμεν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὴν διαβολικὴν ταύτην δύναμιν, δι' ἧς εἰς τὴν φωνὴν ἑνὸς ἀνθρώπου ἐγείρονται τὰ ἄγρια, τὰ ποταπὰ πάθη ὅσα ἐμφωλεύουσιν εἰς τὰ μεγάλα πλήθη. Ἄλλοτε ἐλπίζω νὰ σᾶς φέρω τὸν ἡμέτερον Ἀριστοφάνην. σήμερον θέλει διδάξει ὁ ἀθάνατος Σαιξπήρ.

Εἴμεθα ἐν Ῥώμῃ, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος· πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν γερουσίαν ὁ μέγας δικτάτωρ ἔπεσεν εἰς τὸ βάθρον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηΐου, φονευμένος δι' εἴκοσι καὶ τριῶν πληγῶν. Ὁ Βροῦτος, ὁ Κάσσιος, ὁ Κάσκας καὶ ἄλλοι συνωμόται ὑψοῦντες τὰ αἱμοσταγῆ ξίφη φωνάζουν· *Ἐλευθερία! Ἐλευθερία! Θάνατος εἰς τὴν τυραννίαν!*

Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος, ἐκφωνῶν τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς βίας. Κύριος τῆς ἐξουσίας, τὴν παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ. Εἷς ἄνθρωπος διέταττεν, ἤθελεν, ἐν ὀνόματι ὅλων· ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ζῇ πλέον. Χάρις εἰς τὸν Βροῦτον, ἡ κοινωνία ἀνέλαβε τὴν αὐτονομίαν της. Ἐν αὐτῇ κεῖται νὰ κάμῃ ἐλευθέρως χρῆσιν αὐτῆς, νὰ ἐγκρίνῃ ἢ νὰ καταδικάσῃ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος καὶ τοὺς αὐτουργοὺς αὐτοῦ.

Ὁ λαὸς εἶναι συνηγμένος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ θορυβῶν ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ γερουσίᾳ διαπραχθέντων. Ὁ Βροῦτος ἀναβαίνει τὸ βῆμα· πεποιθὼς ὅτι ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα, ὅτι ἐπανέφερε τὸ νόμιμον πολίτευμα αὐτῆς, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῇ ῥητορικὰς τέχνας. Ὁ λόγος του εἶναι γυμνὸς ὡς ἦτο γυμνὸν πρὸ ὀλίγου τὸ ξίφος του.

«Ῥωμαῖοι, τοὺς λέγει, ἠθέλατε προτιμήσει ὁ μὲν Καῖσαρ νὰ ζῇ, ἡμεῖς δὲ ν' ἀποθάνωμεν δοῦλοι, ἀντὶ νὰ ἰδῆτε τὸν Καίσαρα νεκρὸν, ἑαυτοὺς δὲ ἐλευθέρους; Ὁ Καῖσαρ μὲ ἠγάπα, καὶ ἐγὼ τὸν κλαίω· ἦτον εὐτυχὴς, καὶ ἐγὼ χαίρω· ἦτον γενναῖος, καὶ ἐγὼ τὸν τιμῶ· ἀλλὰ ἦτο τύραννος καὶ ἐγὼ τὸν ἐφόνευσα. Λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν του, ἓν δάκρυ· εἰς τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, δόξα· εἰς τὴν γενναιότητα αὐτοῦ, τιμή· ἀλλὰ εἰς τὴν τυραννίδα του, θάνατος. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον ἄνανδρος, ὥστε ν' ἀγαπᾷ τὴν δουλείαν; ἂν ἦναι κανεὶς, ἂς μὲ κατηγορήσῃ, διότι διὰ τῆς πράξεώς μου αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον χαμερπὴς, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ ἦναι Ῥωμαῖος; ἂν ἦναι κανεὶς, ἂς μὲ κατηγορήσῃ, διότι αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα. Εἶναι ἐδῶ κανεὶς τόσον φαῦλος, ὥστε νὰ μὴν ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του; ἂν ἦναι κανεὶς, ἂς μὲ κατηγορήσῃ, διότι αὐτὸν ἐγὼ ἠδίκησα.»

Ὁ περιεστὼς λαὸς ἀποκρίνεται μιᾷ τῇ φωνῇ — Οὐδεὶς, οὐδείς. — Ὅλοι φωνάζουν *Ζήτω ὁ Βροῦτος!* Καὶ οἱ μὲν θέλουν νὰ τὸν κηρύξουν δικτάτορα. Ὁ λαὸς δὲν ἠθώωσε μόνον τὸν Βροῦτον, ἀλλὰ τὸν ἐπεδοκίμασεν. Ὁ φόνος τοῦ Καίσαρος ἔγεινε κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ. Οὐδὲν κώλυμα λοιπὸν, οὐδεὶς κίνδυνος νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν Μάρκον Ἀντώνιον, τὸν φίλον τοῦ Καίσαρος, νὰ ἐνταφιάσῃ δι' ὅλων τῶν τιμῶν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ κατὰ τὸ θρησκευτικὸν ἔθος τὸν ἐπικήδειον αὐτοῦ λόγον.

Ὁ Βροῦτος δοὺς τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἀπέρχεται εἰς τὰ ἴδια. Τί ἔχει νὰ φοβηθῇ! Ἔλαβε τὸν λόγον καὶ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, δύναται νὰ κοιμηθῇ ἥσυχος.

Πόσον δεινὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου! Ἐμπρός του κεῖται τὸ φέρετρον τὸ περιέχον τὸ πτῶμα τοῦ φίλου· περὶ αὐτὸν στέκονται οἱ ἐμβάψαντες πρὸ ὀλίγου τὰ ξίφη εἰς τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος· περὶ αὐτὸν κυμαίνεται καὶ θορυβεῖ ὁ λαὸς, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐπευφήμησεν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ λαὸς μεθύων ὑπὸ χαρᾶς διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος. Εἶναι φόβος μὴ τὸν ἐμποδίσουν νὰ ὁμιλήσῃ· εἶναι φόβος ἔτι μεγαλείτερος, μὴ προχωροῦντος τοῦ λόγου ὁρμήσουν νὰ κατακερματίσωσιν αὐτόν. — Ἀλλὰ ὁ Μάρκος Ἀντώνιος εἶναι ἔμπειρος δημαγωγός· γνωρίζει τοῦ μεγάλου θρέμματος τὰς ὀργὰς καὶ τὰς ἕξεις, καὶ *πῶς προσελθεῖν χρὴ καὶ πῶς ἅψεσθαι αὐτοῦ*, καὶ ποῖαι αἱ φωναὶ καὶ ποῖαι αἱ ψηλαφήσεις δι' ὧν ἡρεμοῦται καὶ ἀγριαίνει. Ἂν κατορ-

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Πολὺ πρὸ τοῦ Μ. Κάτωνος ὁ Ἰσοκράτης εἶπε ταῦτα καὶ ἔτι αὐστηρότερα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. «Οἷς μὲν γὰρ περὶ τῶν μεγίστων συμβούλοις χρώμεθα, τούτους μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν στρατηγοὺς χειροτονεῖν, ὡς νοῦν οὐκ ἔχοντας, εἷς δ' οὐδεὶς ἂν οὔτε περὶ τῶν ἰδίων, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν συμβουλεύσαιτο, τούτους δ' αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν, ὡς ἐκεῖ σοφωτέρους ἐσομένους, καὶ ῥᾷον βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ πολιτικῶν, ἢ περὶ τῶν ἐνθάδε τιθεμένων.» Συμμαχ. ιζ'.

θώσῃ νὰ λάβῃ ἀκρόασιν, ἂν τὸν ἀφήσουν ν' ἀρχίσῃ, εἶναι βέβαιος τῆς νίκης, ἀλλὰ ὅπως κερδίσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ τεταραγμένου ἀκροατηρίου, πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Βροῦτον. Καὶ οὕτω πως ἀρχίζει.

Ἀντώνιος.

Χάριν τοῦ Βρούτου, εὐγνωμονῶ ὅτι ἔχω τὴν ἄδειαν...

Ἀλλὰ μόλις ἤνοιξε τὸ στόμα, καὶ ἀκούονται διάφοροι φωναί.

« Τί λέγει, τί λέγει διὰ τὸν Βροῦτον;

« Ἂς τολμήσῃ νὰ εἰπῇ τίποτε κακὸν διὰ τὸν Βροῦτον!

« Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦτον τύραννος!

« Εὐτυχία ὅτι ἡ Ρώμη ἐγλύτωσεν ἀπὸ αὐτόν!

Ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπανέρχεται σιγὴ καὶ ὁ Ἀντώνιος δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ.

« Φίλοι, Ρωμαῖοι, συμπατριῶται, ἀκούσατέ μου. Ἦλθα νὰ ἐνταφιάσω τὸν Καίσαρα, ὄχι νὰ τὸν ἐγκωμιάσω. Τῶν ἀνθρώπων τὰ κακὰ ἔργα ἐπιζῶσιν αὐτῶν — τὰ καλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θάπτονται μαζῆ μὲ τὰ κόκκαλα αὐτῶν· — ἂς γείνῃ οὕτω καὶ διὰ τὸν Καίσαρα. — Ὁ εὐγενὴς Βροῦτος σᾶς εἶπεν ὅτι ὁ Καῖσαρ ἦν τυραννόφρων· ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθὲς, βεβαίως μεγάλον τὸ ἁμάρτημα — καὶ ὁ Καῖσαρ ἀκριβὰ τὸ ἐπλήρωσε. — Τώρα μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Βρούτου καὶ τῶν ἄλλων (διότι ὁ Βροῦτος εἶναι ἀξιότιμος ἄνθρωπος καὶ ὅλοι εἶναι ἄνθρωποι ἀξιότιμοι), ἦλθα νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον λόγον τοῦ Καίσαρος.— Ὑπῆρξε φίλος μου πιστὸς καὶ ἀνὴρ δίκαιος. Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννόφρων — καὶ ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. — Ἔφερεν εἰς Ρώμην ἀναρίθμητον πλῆθος αἰχμαλώτων — τῶν ὁποίων τὰ λύτρα κατεπλούτισαν τὸ δημόσιον ταμεῖον· — τοῦτο τάχα ἦτον ἀπόδειξις τυραννοφροσύνης; — Ὅταν οἱ πτωχοὶ ἐστέναζον, ὁ Καῖσαρ ἔκλαιε· — τοῦτο ἦτο κἄτι ἄλλο ἢ τυραννοφροσύνη. — Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννόφρων καὶ ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος.— Εἴδατε ὅλοι ὑμεῖς ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Λυκαίων, τρὶς τοῦ ἐπρόσφερα τὸ βασιλικὸν στέμμα — καὶ τρὶς τὸ ἀπέκρουσεν. — Αὐτὸ ἦτο τυραννοφροσύνη; — Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννόφρων, καὶ ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος.— Ὅλοι τὸν ἠγαπήσατε καὶ ὄχι ἄνευ λόγου. Τί σᾶς ἀποτρέπει νὰ χύσετε ἐπ' αὐτοῦ ἓν δάκρυ!...

Ἐδῶ τὸν πέρνουν καὶ αὐτὸν τὰ δάκρυα, καὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ διακόψῃ τὸν λόγον του ἕως οὗ νὰ συνέλθῃ. Στρατήγημα, ὅπως βολιδοσκοπήσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ πλήθους.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀντώνιος κλαίει, ἐσκυμμένος ἐπὶ τοῦ φερέτρου, ἄρχεται ὁ ἑξῆς διάλογος μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του.

Α'. Πολίτης.

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχει πολὺ δίκαιον εἰς ὅσα εἶπε.

Β'. Πολίτης.

Ἂν ἐξετάσωμεν καλὰ — πολὺ ἠδικήθη ὁ Καῖσαρ.

Γ'. Πολίτης.

Οὕτω φαίνεται καὶ εἰς ἐμέ. — Φοβοῦμαι μὴ μᾶς ἔλθῃ κανένας χειρότερος.

Α'. πολίτης.

Ἄκουσες; — Δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα! — Ἄρα εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο τύραννος!

Β'. πολίτης.

Ἂν αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ — μερικοὶ θὰ τὰ ἀκριβοπληρώσουν.

Γ' πολίτης δεικνύων τὸν Ἀντώνιον

Ὁ καϋμένος! τὰ μάτιά του ἔγιναν κόκκινα σὰν ρωτιὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Α' πολίτης.

Εἰς ὅλην τὴν Ρώμην δὲν ὑπάρχει ἄλλη εὐγενὴς ψυχὴ ὡσὰν τοῦ Ἀντωνίου.

Πολῖται.

Προσοχή! — Θὰ ξαναομιλήσῃ.

Ἀντώνιος.

Χθὲς ἀκόμη — μία λέξις τοῦ Καίσαρος ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ ὅλης τῆς οἰκουμένης. — Τώρα ἰδοὺ κεῖται νεκρὸς — καὶ ὁ ταπεινότερος τῶν ἀνθρώπων — δὲν καταδέχεται νὰ τὸν τιμήσῃ.— Ὦ κύριοί μου! Ἂν εἶχα διάθεσιν νὰ ἐρεθίσω τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν σας — ἤθελον ἀδικήσει τὸν Βροῦτον, ἤθελον ἀδικήσει τὸν Κάσσιον — οἵτινες, τὸ ἠξεύρουν ὅλοι, εἶναι ἄνδρες ἀξιότιμοι. — Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀδικήσω. — Προτιμῶ ν' ἀδικήσω τὸν νεκρὸν, ν' ἀδικήσω ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ ἐμὲ, παρὰ ν' ἀδικήσω ἄνδρας τόσον ἀξιοτίμους. — Ἀλλὰ ἰδοὺ ἓν συμβόλαιον — μὲ τὴν σφραγῖδα τοῦ Καίσαρος — τὸ εὗρα εἰς τὸ σπουδαστήριόν του,— εἶναι ἡ τελευταία αὐτοῦ θέλησις. — Ἂν ὁ λαὸς ἤκουεν αὐτὴν τὴν διαθήκην—(μὲ συγχωρεῖτε! δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ τὴν ἀναγνώσω) — ὅλοι ἤθελαν τρέξει νὰ φιλήσουν τὰς πληγὰς τοῦ Καίσαρος τοῦ δολοφονημένου — νὰ βρέξουν τὰ μανδύλιά των εἰς τὸ ἱερὸν αἷμά του — νὰ ζητήσουν ὡς ἐνθύμημα μίαν τρίχα τῆς κεφαλῆς του — διὰ νὰ τὴν ἀφήσουν εἰς τὰ τέκνα των ὡς πολύτιμον κληροδότημα.

Πολῖται.

Θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην· διάβασέ την, Ἀντώνιε.

Ἄλλοι πολῖται

Τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην! θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος.

Ἀντώνιος

Ὑπομονή, φίλοι, ὑπομονή! — Δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναγνώσω. — Δὲν πρέπει νὰ μάθετε, πόσον, πόσον ὁ Καῖσαρ σᾶς ἠγάπα. — Δὲν εἴσθε οὔτε ἀπὸ ξύλον, οὔτε ἀπὸ πέτρακν, εἴσθε ἄνθρωποι — καὶ ὡς ἄνθρωποι, ἅμα ἀκούοντες τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος, θὰ ἐξαφθῆτε, θὰ γίνετε μανιώδεις. — Δὲν εἶναι, δὲν εἶναι καλὸν νὰ μάθετε — ὤ! τί ἤθελε γίνει!

Πολῖται.

Τὴν διαθήκην! διάβασε τὴν διαθήκην! θέλομεν νὰ τὴν ἀκούσωμεν! — τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος!

Ἀντώνιος.

Ὑπομονή, σᾶς παρακαλῶ, ὑπομονή, κύριοι. Ἐπροχώρησα ὑπὲρ τὸ δέον, ἔσφαλα νὰ σᾶς ἀναφέρω περὶ αὐτῆς. — Φοβοῦμαι μὴν ἀδικήσω τοὺς ἀξιοτίμους ἄνδρας ὅσοι ἐμαχαίρωσαν τὸν Καίσαρα — τὸ φοβοῦμαι.

Πολῖται.

Εἶναι προδόται! εἶναι προδόται! ἀκοῦς; αὐτοὶ ἀξιότιμοι!... τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην!

Ἕτεροι πολῖται.

Εἶναι κακοῦργοι, εἶναι δολοφόνοι! τὴν διαθήκην!

Ἀντώνιος.

Θέλετε νὰ μὲ ἀναγκάσετε νὰ διαβάσω τὴν διαθήκην; — Λοιπὸν πλησιάσετε, κάμετε κύκλον περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος — καὶ ἀφήσατέ με νὰ σᾶς δείξω — ἐκεῖνον ὅστις ἔκαμε τὴν διαθήκην!

Ὁ Ἀντώνιος καταβαίνει τοῦ βήματος καὶ στέκεται πλησίον τοῦ πτώματος σκεπασμένου· οἱ πολῖται τὸν περιεκυκλόνουν.

Ἀντώνιος.

Ἂν τὰ μάτια σας ἔχουν δάκρυα, ἑτοιμασθῆτε νὰ τὰ χύσετε ὅλα.— Γνωρίζετε ὅλοι αὐτὸν τὸν χιτῶνα (δεικνύων τὴν ἡμαγμένην ἐσθῆτα).— Ἐνθυμοῦμαι πότε πρώτην φορὰν τὸν ἐφόρεσεν ὁ Καῖσαρ — ἦτον καλοκαῖρι, τὸ ἑσπέρας, εἰς τὴν σκηνήν του — τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατετρόπωσεν εἰς μάχην τῆς Γαλάτας. — Κυτάξετε! Ἐδῶ ἐμπήχθη τὸ μαχαῖρι τοῦ Κασσίου — ἰδοὺ τί ῥῆγμα ἔκαμεν ὁ φθονερὸς Κάσκας — ἐδῶ τὸν ἐκτύπησεν ὁ ἀγαπημένος του Βροῦτος — καὶ ὅταν ἀνέσυρε τὴν κατηραμένην λεπίδα του — ἰδοὺ πῶς τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος ἔρρευσεν ἀφθόνως — ὥρμησεν ἔξω ὡσὰν νὰ βεβαιωθῇ ἂν τῷόντι ὁ Βροῦτος κατέφερε τὴν σκληρὰν πληγήν.— Ἐπειδὴ ὁ Βροῦτος, τὸ ἠξεύρετε, ἦτον τὸ εἴδωλον τοῦ Καίσαρος! Ὦ θεοί! μὲ ποίαν τρυφερότητα τὸν ἠγάπα! — Ἡ πληγὴ τοῦ Βρούτου ὑπῆρξεν ἡ σκληροτέρα ὅλων δι' αὐτόν. — Ἐπειδή, ἅμα ὁ μεγάθυμος Καῖσαρ τὸν εἶδε πλήττοντα αὐτὸν — ἡ ἀχαριστία, ἰσχυροτέρα παρὰ τὸν βραχίονα τοῦ προδότου,— τὸν κατέβαλε. Τότε ἐρράγισεν ἡ μεγάλη αὐτοῦ καρδία — καὶ καλύψας τὴν κεφαλὴν μὲ τὸ ἱμάτιον — εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηΐου — ἔπεσεν ὁ μέγας Καῖσαρ. — Ὦ! ποία πτῶσις, συμπολῖται! — Τότε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐγὼ καὶ ὅλοι ἐπέσαμεν — ἐνῷ ἡ αἱματόφυρτος ἐπιβουλὴ ἵπτατο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας — Ἄ! κλαίετε τώρα! — Τώρα βλέπω ὅτι ἔχετε σπλάγχνα! — εἶναι εὐγενῆ δάκρυα. — Καλαὶ ψυχαί! — Τί! κλαίετε ἐνῷ βλέπετε μόνον τοῦ ἡμετέρου Καίσαρος τὸν χιτῶνα γενόμενον κόσκινον. — Ἐδῶ, ἐδῶ κυττάξετε! (ἀποκαλύπτει τὸ πτῶμα), ἐδῶ εἶναι ὁ ἴδιος παραμορφωμένος, ὡς βλέπετε, ἀπὸ τοὺς προδότας!

Ὁ λαὸς δὲν κατέχει πλέον ἑαυτόν· ὅλοι φωνάζουν·

Ὦ καλὲ Καῖσαρ!

ὦ ἀποφρὰς ἡμέρα!

οἱ προδόται! οἱ κακοῦργοι!

ἐκδίκησις! ἐκδίκησις! θάνατος, θάνατος εἰς αὐτούς! Ἕνας νὰ μὴ σωθῇ!

Σταθῆτε, φωνάζει ὁ πανοῦργος Ἀντώνιος.— Φίλοι, καλοὶ φίλοι, — μὴ παροξυνθῆτε ἀπὸ τοὺς λόγους μου.— Εἰρήνη, εἰρήνη, παρακαλῶ. — Οἱ ἐνεργήσαντες τὴν πρᾶξιν εἶναι ἀξιότιμοι ἄνδρες — δὲν ἠξεύρω δυστυχῶς ποῖα προσωπικὰ αἴτια — τοὺς παρεκίνησαν. — Εἶναι ἄνθρωποι φρόνιμοι καὶ ἀξιότιμοι — καὶ βεβαίως θὰ σᾶς ἀπολογηθοῦν. — Δὲν ἔρχομαι, φίλοι συμπολῖται, νὰ συγκινήσω τὰς καρδίας σας — δὲν εἶμαι μεγάλος ῥήτωρ ὡς ὁ Βροῦτος — ἀλλὰ, ὅπως ὅλοι μὲ ἠξεύρετε, εἶμαι ἄνθρωπος ἁπλοῦς καὶ εἰλικρινὴς — ὁ ὁποῖος ἀγαπῶ τὸν φίλον μου.— Δὲν ἔχω οὔτε πνεῦμα οὔτε ἀξίαν οὔτε δύναμιν τοῦ λόγου διὰ νὰ ἐξάψω τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων. — Σᾶς λέγω μόνον ὅ,τι ἠξεύρετε οἱ ἴδιοι· σᾶς δείχνω τὰς πληγὰς τοῦ καλοῦ μας Καίσαρος, τὰ βωβὰ, τὰ βωβὰ ταῦτα στόματα — καὶ ἀφίνω αὐτὰ νὰ ὁμιλήσουν ἀντ' ἐμοῦ. — Ἀλλὰ ἂν ἤμην Βροῦτος — καὶ ἂν ὁ Βροῦτος ἦτον Ἀντώνιος — ὁ Ἀντώνιος αὐτὸς ἤθελεν ἀναστατώσει τὰς ψυχάς σας, ἤθελε δώσει εἰς κάθε πληγὴν τοῦ Καίσαρος φωνὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ σηκώσῃ αὐτὰς τὰς πέτρας τῆς Ρώμης καὶ νὰ τὰς κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν.

Ἡ φλὸξ ἤναψεν ἤδη· ὁ λαὸς φωνάζει μανιώδης· *πᾶμε νὰ καύσωμεν τὸν Βροῦτον.* Ἀλλὰ ὁ Ἀντώνιος τοὺς σταματᾷ.

Ὦ φίλοι! δὲν ἠξεύρετε ἀκόμη τί θὰ πράξετε! Καὶ διατί ὁ Καῖσαρ εἶναι ἄξιος τῆς ἀγάπης σας! Δὲν τὸ ἠξεύρετε· πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ.— Ἐλησμονήσατε τὴν διαθήκην!

Πολῖται.

Ναί! ναί! τὴν διαθήκην! ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην!

Ἀντώνιος.

Ἰδοὺ ἡ διαθήκη, μὲ τὰς σφραγῖδας τοῦ Καίσαρος. — Ἀφίνει εἰς ἕκαστον πολίτην Ῥωμαῖον, — εἰς ἕκαστον χωριστὰ,— δραχμὰς ἑβδομήκοντα πέντε.

Πολῖται.

Γενναιότατε Καῖσαρ! Θὰ ἐκδικήσωμεν τὸν θάνατόν σου.

Ἄλλοι πολῖται.

Βασιλικώτατε Καῖσαρ!

Ἀντώνιος.

Πρὸς τούτοις σᾶς κληροδοτεῖ ὅλους τοὺς κήπους του — καὶ τοὺς παραδείσους του — καὶ ὅλας τὰς δενδροφυτείας του περὶ τὸν Τίβεριν τὰς κληροδοτεῖ — ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν κληρονόμων σας — εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα — διὰ νὰ περιπατῆτε καὶ διασκεδάζετε. Τέτοιος ἦτον ὁ Καῖσαρ! Θὰ φανῇ ποτὲ ἄλλος τις καλήτερος;

Ἐδῶ ἀποχαιρετοῦμεν τὸν ποιητὴν Σαιξσπῆρον καὶ λαμβάνομεν εἰς χεῖρας τὸν Πλούταρχον.

« Ὅταν δὲ ἀνεώχθησαν αἱ διαθῆκαι τοῦ Καίσαρος (λέγει ὁ σοβαρὸς ἱστορικὸς), καὶ εὑρέθη ὅτι ἔδιδεν εἰς ἕκαστον Ῥωμαῖον δόσιν ἀξιόλογον, καὶ εἶδον τὸ σῶμά του κομιζόμενον διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ὑπὸ πληγῶν κατακεκομμένον, τὸ πλῆθος οὐδὲν μέτρον οὐδὲ τάξιν πλέον ἐτήρησαν· ἀλλ' εἰς μὲν τὸν νεκρὸν περισωρεύσαντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς βάθρα καὶ κιγκλίδας καὶ τραπέζας, ἀνῆψαν πῦρ ὑπ' αὐτὰ καὶ τὸν κατέκαυσαν· ἁρπάσαντες δὲ δαυλοὺς ἀναμμένους, ἔδραμον εἰς τὰς οἰκίας τῶν συνωμοσάντων ἵνα τοὺς πυροπλήσωσι, καὶ ἄλλοι ἔτρεχον εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ζητοῦντες νὰ εὕρωσι τοὺς ἄνδρας καὶ νὰ τοὺς σπαράξωσιν ».

Οὕτως ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ῥώμης, ἣς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσιν ἡ Καρχηδὼν καὶ ὁ Ἀννίβας, — ἡ Μακεδονικὴ φάλαγξ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνδρεία, — τὰ στίφη τῶν βαρβάρων καὶ ὁ Μιθριδάτης, — ὁ Μάριος, ὁ Σύλλας καὶ αἱ προγραφαὶ — ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ ἡ μεγαλοφυΐα του — τὴν ἐλευθερίαν ταύτην κατέστρεψαν διὰ παντὸς — τί; — ἑβδομήκοντα πέντε δραχμαὶ καὶ εἷς δημαγωγός!

Ὁ Πλούταρχος προσθέτει ὅτι τὸ ἀποθηριωμένον πλῆθος τρέχον μὲ δαυλοὺς ἀναμμένους νὰ καύσῃ τὰς οἰκίας τῶν συνωμοτῶν, ἀπήντησε καθ' ὁδὸν ἕνα πτωχὸν ποιητὴν τὸν Κίνναν, πάντη ἀμέτοχον τῶν γενομένων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἷς ἐκ τῶν φονέων τοῦ Καίσαρος ἔφερε κατὰ σύμπτωσιν τὸ ἴδιον ὄνομα, ὁ λαὸς ἀνεξετάστως ὥρμησεν ἐπάνω τοῦ ἀθώου ποιητοῦ καὶ διέσπασεν ἐν μέσῳ τὸν ἄνθρωπον.

Τὸ πρᾶγμα ἔλαβε βεβαίως χώραν ὅπως τὸ διηγεῖται ὁ Πλούταρχος· ἡμεῖς ὅμως θεωροῦμεν τὴν διήγησιν ταύτην ὡς συμβολικὴν εἰκόνα μιᾶς ἠθικῆς ἀληθείας, ἥτις θέλει μᾶς χρησιμεύσει ὡς συμπέρασμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας. Ὁ ποιητής, ἡ ποίησις εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῶν ἐθνῶν. Ὅταν ὁ λαὸς γίνεται ἔρμαιον τῶν δημαγωγῶν, ἀπογυμνοῦται παντὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος, καταντᾷ βάναυσος ὄχλος, καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν διασπᾷ καὶ θανατώνει τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἰδανικότητα αὐτοῦ.

ΕΙΣ ΔΙΑΠΛΟΥΣ
ΤΟΥ
ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ.

Χάρις εἰς τὸν ὑποθρύχιον τηλέγραφον, ἡ μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου συγκοινωνία κατέστη στιγμιαία, καὶ 3000 μιλίων ἀπόστασις ἐξηφανίσθη νοερῶς, διὰ τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας, ἥτις ὑπερενίκησε διὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου ἀνυπερβλήτους δυσκολίας. Εἰς τοὺς Ἄγγλους ὀφείλεται ἡ τιμὴ καὶ ὁ ἔπαινος, διότι μηδόλως καταπτοηθέντες ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐπιχειρήματος, μήτε ἀθυμήσαντες ἕνεκα τῶν δύο προηγηθεισῶν ἀποτυχιῶν, καθ' ἃς πολλὰ ἑκατομμύρια ἐτάφησαν, ὁμοῦ μὲ τὰ τηλεγραφικὰ καλώδια, εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα τοῦ Ἀτλαντικοῦ βάθη, ἐπέτυχον ἐπὶ τέλους νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον. Ἡ μεταξὺ Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Λονδίνου συγκοινωνία γίνεται ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὁ ἔμπορος τῆς Λιβερπούλης καὶ ὁ βιομήχανος τῆς Μαγκεστρίας γνωρίζουσι πρὸ τοῦ προγεύματός των, ποία ἦτο ἡ τιμὴ τῶν βαμβακίων ἐν Νέᾳ Ὀρλεάνῃ τὸ ἑσπέρας τῆς προτεραίας, εἰ καὶ ἡ τελευταία πόλις ἀπέχει τῶν πρώτων 4500 περίπου μίλια. Εἰ δὲ καὶ ἡ τιμὴ ἑκάστου τηλεγραφήματος, συγκειμένου ἐξ εἴκοσι λέξεων, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἡμερομηνίας καὶ ὑπογραφῆς, εἶναι εἴκοσι λίραι στερλίναι, ἤτοι 28 δραχ. καὶ 12 λεπτὰ δι' ἑκάστην λέξιν, τοσαύτη εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν δύο κόσμων ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ σχέσις, ὥστε ὁ τηλέγραφος εὑρίσκεται ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς ἀδιάκοπον ἐνέργειαν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ τὰ ἔσοδα ὑπολογίζονται εἰς 1,500,000 λιρῶν στερλινῶν κατ' ἔτος. Τὸ ὑπερβολικὸν τοῦτο εἰτόδημα οὐδόλως διήγειρεν, ὀφείλω νὰ

τὸ εἴπω πρὸς ἔπαινόν των, τὸν φθόνον τῶν Ἄγγλων κεφαλαιούχων. Ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἐπιχειρησάντων τὸν Ἀτλαντικὸν τηλέγραφον καὶ τὸ θάῤῥος μεθ' οὗ κατέβαλον νέα κεφάλαια, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν πρώτων, ἠξιοῦντο ἀδρᾶς ἀνταμοιβῆς, καὶ δικαίως οἱ μεριδιοῦχοι δρέπουσι τοὺς καρποὺς τῶν προσπαθειῶν καὶ θυσιῶν των. Ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς, ὁ γίγας οὗτος τῶν θαλασσῶν, ἀπεθανάτισε τ' ὄνομά του διὰ τῆς καταθέσεως τοῦ Ὠκεανείου τηλεγράφου ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δυστυχήματος, διότι, οὐδὲν ἄλλο πλοῖον ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὰς 2000 μίλια τοῦ τηλεγραφικοῦ καλωδίου.

Περὶ τοῦ Ὠκεανείου τούτου τηλεγράφου ἔδωκα ἄλλοτε πληροφορίας τινὰς εἰς τὴν *Πανδώραν*, ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη ἀπόπειρα κατὰ τὸ 1857· οὐδόλως ἄρα προτίθεμαι νέαν περιγραφήν· σκοπὸς τοῦ ἄρθρου τούτου εἶναι νὰ δώσω ἰδέαν τινὰ τῆς μεταξὺ τῶν δύω κόσμων καταπληκτικῆς τῳόντι συγκοινωνίας καὶ τῶν μέσων δι' ὧν αὕτη ἐκτελεῖται. Αἱ ἀποστάσεις σήμερον κατήντησαν ἀσήμαντοι διὰ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ταχυτάτων ἀτμοπλοίων, ἅτινα διατρέχουσι 360 μιλίων ἀπόστασιν εἰς 24 ὥρας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τῆς Σικελίας. Τὸ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βορείου Ἀμερικῆς ἀπόστημα, διατρέχουσιν εἰς ἐννέα ἡμερονύκτια· καὶ ἀναχωρῶν τις ἐξ Ἀθηνῶν τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς, χωρὶς νὰ σταματήσῃ εἰμὴ ὥρας τινὰς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, δύναται νὰ γευματίσῃ τὴν δεκάτην ἕκτην ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ!

Πρὸ δέκα ἐτῶν μόνον τέσσαρες ἀτμοπλοϊκαὶ ἑταιρίαι ὑπῆρχον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Βορείου Ἀμερικῆς· σήμερον ὅμως ὁ ἀριθμὸς των ὑπερβαίνει τὰς δέκα, καὶ ἅπασαι εὑρίσκονται εἰς ἀνθηροτάτην κατάστασιν, καὶ καθ' ἑκάστην κατασκευάζουσι νέα ἀτμοκίνητα διὰ τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν συγκοινωνίαν. Ἡ δαπάνη τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ἕτερον, εἶναι ἀνάλογος τῆς ταχύτητος καὶ τῆς ποιότητος τῆς τροφῆς, ὡς καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς πολυτελείας ἐπὶ ἑκάστου ἀτμοπλοίου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἀνέγνωσά τι εἴς τινα τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων περὶ αὐτῶν, θέλω δώσει ἐνταῦθα λεπτομερῆ σημείωσιν ἑκάστης ἑταιρίας, τῶν τιμῶν τῶν θέσεων, τῆς διαρκείας τοῦ πλοῦ καί τινας ἄλλας συμπληρωματικὰς πληροφορίας, ὅπως εὐκολύνω τοὺς βουλομένους τῶν ὁμογενῶν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν νέον κόσμον.

Ἐκ τῶν ἑταιριῶν τούτων τὰ πρωτεῖα κατέχει ἀναντιῤῥήτως ἡ «Βρετανικὴ καὶ Βορειαμερικανικὴ τοῦ Βασιλικοῦ Ταχυδρομείου Ἀτμοπλοϊκὴ Ἑταιρία», ἥτις πέμπει ἐκ Λιβερπούλης ἀνὰ πᾶν Σάββατον ἓν ἀτμόπλοιον ἐναλλὰξ εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ Βοστῶνα, ἓν δὲ ἕκτακτον, ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα, διὰ πραγματείας κυρίως, εἰς Νέαν Ὑόρκην. Ἡ ἑταιρία αὕτη ἐσυστήθη πρὸ 26 ἐτῶν καὶ ἐναβρύνεται ὅτι οὐδ' εἷς ἐπιβάτης ἀπωλέσθη ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων της κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα. Ὁ ἀτμοκίνητος στόλος της σύγκειται ἐκ τῶν ἑξῆς πλοίων·

Ῥωσσία, Κοῦβα, Κίνα, Ἀουστραλία,
Καναδᾶς, Ἰάβα, Σκωτία, Περσία,
Ἀσία, Ἀφρική, Εὐρώπη.

Ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων τούτων, ἡ τιμὴ τῆς πρώτης θέσεως ἀπὸ Λιβερπούλης εἰς Νέαν Ὑόρκην εἶναι λίραι 26, ἡ δὲ τῆς δευτέρας 18. Ὁ διάπλους διαρκεῖ κατὰ μέσον ὅρον δέκα ἡμέρας. Τινὰ τῶν ἀτμοπλοίων μάλιστα, ἰδίως ἡ Σκωτία καὶ Περσία, διατρέχουσι τὸ μέγιστον τοῦτο διάστημα 3080 μιλίων εἰς ἐννέα ἡμέρας.

Ἐντὸς τῶν 26 λιρῶν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ τροφὴ καὶ ἡ ὑπηρεσία, πλὴν τῶν οἴνων, οἵτινες πληρώνονται χωριστὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ διάπλου. Ἀλλ' ἡ κατανάλωσις αὐτῶν δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπιβατῶν πίνουσιν ἁπλῶς ὕδωρ, ἐνῷ ἄλλοι περιορίζονται εἰς τινας φιάλας ζύθου, ἑκάστης φιάλης τιμωμένης ἀντὶ ἓξ Ἀγγλικῶν πεννῶν. Ἀλλ' ἡ τροφὴ εἶναι ἄφθονος μέχρι κόρου, καὶ πεντάκις τῆς ἡμέρας στρωννύεται ἡτράπεζα, ὡς ἑξῆς· Πρόγευμα ἀπὸ τῆς 8. 30 μέχρι τῆς 9. 30.

Ἄριστον	12—1	Μ. Μ.
Γεῦμα	4—	ὁμ.
Τεῖον	7	ὁμ.
Δεῖπνον	9—10	ὁμ.

Χάριν περιεργείας ἀντιγράφω ἕνα τῶν καταλόγων τοῦ γεύματός μας ἐπὶ τῆς « Σκωτίας. »

Σοῦπα. Ἀπομίμησις χελώνης. Ῥόφημα μακαρονίων. Ἰχθύες. Ὀνίσκος βραστὸς, μετὰ γεωμήλων. Ῥοστ.β.φ. Ὀπτὸν ἐρίφιον. Μηρὸς προβάτου. Κοτελέται ἐκ μοσχαρίου. Χοίρειον μετὰ φασήλων. Βιφστὲκ μὲ γεώμηλα. Ἐψηταὶ Ἰνδικαὶ ὄρνεις. Ὄρνιθες καὶ χῆνες ὀπτοὶ καὶ βραστοί. Ἰνδικὸν currie μετ' ἐπιχύματος. Οὐραὶ βοὸς μετὰ χόρτων. Φρικασὲ ὄρνιθες. Πιλάφι μετὰ ὀρνίθων. Κεφαλὴ μοσχαρίου. Ὦμοι προβάτου. Χοιρομέριον, γλῶσσαι βοὸς βρασταί. Χόρτα διάφορα. Γλυκύσματα. Πῆται ἐκ μήλων, ῥαβαρβάρου, ἐκχυλίσματος κυδωνίων, βερυκόκκων, δαμασκήνων, κράμβερυ, γούσβερυ. Ῥιζόγαλον, πλοὺμ πούδιγγ, λεμονίου πούδιγγ, πάσται μὲ γλύκυσμα ἐκ φραούλων καὶ ἀμυγδάλων, παντεσπάνια, πάσται ἀ λὰ Λαφαγέτ, ὀπωρικά, πορτογάλλια, μῆλα, ἀπίδια, σταφίδες Ἱσπανίας, κάρυα, ἀμύγδαλα, λεπτοκάρυα. Καφές.

Ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου, ὅστις εἶναι ὁ συνήθης, φαίνεται ἡ ὑπέρμετρος ἀφθονία τῆς τροφῆς. Εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τῆς « Σκωτίας » μοὶ ἔλεγεν ὅτι

ρίπτουσι καθ' ἑκάστην εἰς τὴν θάλασσαν περισσεύματα, δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν ἡμερησίαν κατανάλωσιν μικροῦ ξενοδοχείου.

Παρακατιὼν θέλω λαλήσει πλατύτερον περὶ τῆς ἑταιρίας ταύτης· ἤδη δὲ μεταβαίνω εἰς τὴν δευτέραν, τὴν ὀνομαζομένην τῆς « Λιβερπούλης, Νέας Ὑόρκης καὶ Φιλαδελφίας » καὶ ἔχουσαν τὰ ἑξῆς ἀτμόπλοια.

Πόλις τῆς Ἀμβέρσης,	Πόλις τῆς Οὐασιγκτῶνος
» τῶν Παρισίων	» τοῦ Κόρχ
» τοῦ Λονδίνου	» τοῦ Λίμερκ
» τῆς Βοστῶνος	» τῆς Δώρας
» τοῦ Δουβλίνου	Ἐδιμβοῦργον
» τῆς Μαγκεστρίας	Βόσπορος
» τοῦ Νεοβοράκου	Καγκαροῦ
» τῆς Βαλτιμόρης	Αἴτνα.

Τὰ ἀτμόπλοια ταῦτα, ἅπαντα ἑλικοκίνητα, ἀναχωροῦσιν ἀπὸ Λιβερπούλης εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ τὸ ἀνάπαλιν, δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἀνὰ πᾶσαν Τετάρτην καὶ Σάββατον. Τιμὴ τῆς πρώτης θέσεως ἀπὸ 16, 18 μέχρι 21 Ἀγγλικῆς γκινέας (*), ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ εὐρυχωρίας τοῦ δωματίου. Δευτέρα θέσις δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ἐπιβάται τρίτης θέσεως εἶναι δεκτοὶ ἀντὶ μετριωτάτου ναύλου, ὅστις συμπεριλαμβάνει ἀφθονωτάτην τροφήν. Τινὰ τῶν ἀτμοπλοίων τούτων μεταφέρουσιν εἰς ἓν μόνον ταξείδιον 1200 ἐπιβάτας.

Μετὰ τὴν ἑταιρίαν ταύτην ἔρχεται ἡ λεγομένη « Ἐθνικὴ ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρία, » ἔχουσα τὰ ἑξῆς ἀτμόπλοια·

Γερμανία	Πενσυλβανία
Ἀγγλία	Βιργινία
Σκωτία	Λουϊζιάνη,
Ἑλβετία	Βασίλισσα
Δανιμαρκία	Ἐρίν.

Ἀναχωροῦσιν ἀπὸ Λιβερπούλην εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἀνὰ πᾶσαν Τετάρτην, καὶ ἓν ἑκατοντάκτον ἀτμόπλοιον τὴν Παρασκευὴν ἀνὰ δύω ἑβδομάδας. Τιμὴ τῆς πρώτης θέσεως 15 γκινέαι. Εἰσιτήρια ἀναχωρήσεως καὶ ἐπιστροφῆς 25 γκινέαι.

Ἡ ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρία τῆς Μοντρεάλης ἔχει τὰ ἑξῆς ἀτμόπλοια.

Ἰβερνιανὸς	Δαμασκός.
Αὐστριακὸς	Νεο-Σκωτιανὸς
Ἀκαδιανὸς	Βέλγος
Περουβιανὸς	Βορει-αμερικανὸς
Μοραβιανὸς	

Ἀναχωροῦσι δὲ ἀπὸ Λιβερπούλην εἰς Κιουβὲκ καὶ Μοντρεάλην (Καναδᾶ) ἑκάστην Πέμπτην. Τιμὴ πρώτης θέσεως ἀπὸ 15 ἕως 18 γκινέαι, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ δωματίου.

Ἡ τοῦ Λονδίνου καὶ Νεοβοράκου ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρία ἔχει ταῦτα τὰ ἀτμόπλοια.

Οὐέλλιαμ Πένν.	Σέλλα.
Ἀταλάντα	Βελλόνα.

Τιμὴ τῆς πρώτης θέσσως λ. 14.

Δύω Γερμανικαὶ ἑταιρίαι, διατηροῦσαι ἑβδομαδιαίας γραμμὰς μεταξὺ Ἀμβούργου, Βρέμης καὶ Νέας Ὑόρκης, εὑρίσκονται εἰς ἀκμάζουσαν κατάστασιν. Ἡ μεταξὺ Ἀμβούργου καὶ Νέας Ὑόρκης ἔχει ταῦτα τὰ ἀτμόπλοια·

Ἀλεμανία	Χαμονία
Βορουσσία	Κιμβρία
Τευτονία	Βαυαρία·

ἡ δὲ μεταξὺ Βρέμης καὶ Νέας Ὑόρκης ταῦτα.

Βρέμη	Χάνσα
Ἀμερικὴ	Νεοβόρακον.
Ἑρμάνος	

Τιμὴ τῆς πρώτης θέσεως δολλάρια 120.

Ἡ μεταξὺ Χάβρ καὶ Νέας Ὑόρκης Γαλλικὴ γραμμὴ, συστηθεῖσα πρὸ τριῶν μόλις ἐτῶν, διακρίνεται διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀτμοπλοίων της καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἐδεσμάτων, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς τοὺς ἐπιβάτας. Ἐκλεκτὸς οἶνος δίδεται ἐπίσης δωρεὰν ἐν ἀρθονίᾳ καὶ ἐπιστήμων ἰατρὸς, πληρωνόμενος ὑπὸ τῆς ἑταιρίας, ἐπισκέπτεται ἀνεξόδως τοὺς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν ἐπιβατῶν. Ἡ ἑταιρία αὕτη, εἰς ἀνθηροτάτην κατάστασιν, ἔχει τὰ ἑξῆς ἀτμόπλοια·

Ναπολέων ὁ Γ'.	Εὐρώπη
Αὐτοκράτειρα Εὐγενία	Γαλλία
Πόλις τῶν Παρισίων	Λαφαγέτης
Νέος Κόσμος	Οὐάσιγκτων
Ἅγιος Λαυρέντιος	Πάναμα.
Περέιρα.	

Ἀναχωρήσεις ἀπὸ Χάβρ εἰς Νέαν Ὑόρκην ἀνὰ 14 ἡμέρας. Τιμὴ πρώτης θέσεως 700 φράγκα, καὶ ἐξαιρετικαὶ τῳόντι ἀναπαύσεις.

Παραλείπω τὴν ἀπαρίθμησιν 4 ἢ 5 ἄλλων γραμμῶν, ὡς τῆς ἀπὸ Λιβερπούλης εἰς Νέαν Ὀρλεάνς, ἥτις διεκόπη προσωρινῶς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1866, τῆς ἀπὸ Κάδηξ εἰς Ἀβάναν Ἱσπανικῆς γραμμῆς, τῆς ἀπὸ St. Macaire τῆς Γαλλίας εἰς Βέρα-Κρούζ τοῦ Μεξικοῦ Γαλλικῆς, ὡς καὶ τῆς ἀπὸ Σούθαμπτων εἰς Ἰαμαϊκὴν καὶ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ Ἀγγλικῆς. Ἐὰν εἰς ταύτας προστεθῶσι τὰ ἑκατὸν ἀτμοκίνητα, τὰ ὁποῖα αἱ ἀνωτέρω ἑταιρίαι, κυρίως ἡ Ἀγγλικὴ τοῦ Βασιλικοῦ Ταχυδρομείου, προσθέτουσιν ἑκάστοτε εἰς τὴν γραμμὴν τῆς Νέας Ὑόρκης, ἕνεκα τῆς ἐπισωρεύσεως πραγματειῶν,

(*) 1 Γκινέα ἰσοδυναμεῖ μὲ 1 λίραν καὶ 1 σελίνιον.

ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ Νέου Κόσμου ἀτμοπλοίων καθίσταται καταπληκτικώτατος.

Καὶ ὅμως ὁ πολυάριθμος ἀτμοπλοϊκὸς οὗτος στόλος, μόλις μετακομίζει τὸ ἥμισυ τῶν μεταβαινόντων εἰς τὸν νέον κόσμον. Τὸ ἐπίλοιπον ἥμισυ, σύγκειται κυρίως ἐκ μεταναστῶν, οἵτινες, πάμπτωχοι ὄντες, μεταβαίνουσιν εἰς Ἀμερικὴν πρὸς πορισμὸν ἐργασίας δι' ἱστιοφόρων πλοίων, ὁ ἐπὶ τῶν ὁποίων ναῦλος εἶναι μετριώτατος.

Οἱ μετανάσται οὗτοι ἀποτελοῦσι τὸν ἀληθῆ πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αἱ ἀπέραντοι αὐτῶν γαῖαι ἔχουσιν ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι φθάνουσιν ἀνὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων κατ' ἔτος ἀπὸ Ἰρλανδίαν, Γερμανίαν, Σκωτίαν καὶ Ἀγγλίαν κυρίως. Ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις ἐνθαρρύνει παντοίοις τρόποις τὴν μετανάστευσιν ταύτην, καὶ διατηρεῖ ἐπίτηδες γραφεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, πρὸς περίθαλψιν τῶν μεταναστῶν, οἵτινες, ἅμα τῇ ἀφίξει των, εὑρίσκουσιν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Κυβερνήσεως πᾶσαν δυνατὴν πληροφορίαν ἢ καὶ τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς χώρας πρὸς εὕρεσιν ἐργασίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστευόντων κατ' ἔτος εἰς τὸν Νέον Κόσμον θέλει φανῆ βεβαίως ὑπέρμετρος. Ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκθέσεως τοῦ εἰρημένου γραφείου τῶν μεταναστῶν, ἐξάγω τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς·

Μετηνάστευσαν ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἡνωμ. Ἐπαρχ.

κατὰ τὸ	1850	226 287 ψυχ.	1856	159 284
	1851	299 081 »	1857	203 499
	1852	310 335 »	1858	97 632
	1853	299 425 »	1859	101 320
	1854	331 809 »	1860	266 627
	1855	152 234		

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι παρέχουσιν ἀκριβῆ κλεῖδα τῆς κυριωτέρας αἰτίας τῆς τοσοῦτον τεραστίας αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν.

Τὸ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ταξείδιον, παρέχει μεγάλας ἀφορμὰς σκέψεων καὶ θεωριῶν εἰς τὸν προσεκτικὸν παρατηρητήν. Ἄνθρωποι ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς ὑφηλίου εὑρίσκονται, ἐπὶ δέκα τοὐλάχιστον ἡμέρας, κεκλεισμένοι ὁμοῦ ἐντὸς τῆς νέας ταύτης κιβωτοῦ· ὁ ὀξύνους Ἀμερικανὸς, ἐπαναλαμβάνων εἰς ἐπήκοον πάντων ὅτι ἡ πατρίς του εἶναι ὁ μεγαλήτερος τόπος τοῦ κόσμου· ὁ ρλεγματικὸς Ἄγγλος, δεικνύων ἀνὰ πᾶν βῆμα ὅτι ἡ πατρίς του εἶναι ἡ βασιλὶς τῶν θαλασσῶν καὶ ὅλος εὐχαριστημένος ὅτι ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ὁ διάπλους, θέλει διαρκεῖ καὶ τὸ ροστβὶφ καὶ τὸ πλούμ-πούδιγγ· ὁ ζωηρὸς Γάλλος, ὁμιλητικὸς καὶ εὐπροσήγορος πρὸς πάντας· ὁ σοβαρὸς Ἱσπανὸς, μὲ τὸν ἀνεστραμμένον αὐτοῦ μύστακα, καπνίζων σιωπηλῶς δωδεκάδας σιγάρων Ἀβάνας· ὁ μελάγχρους Μεξικανὸς, ὑπενθυμίζων εἰς τοὺς ἀναγνώσαντας μυθιστορήματα τὸ *Λάσσον* καὶ τὸ δίστομον ἐγχειρίδιον· ὁ μουλάτρος τῆς Μαρτινίκας καὶ Γουαδαλούπης, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ πολυετῆ ἀπουσίαν, ἀφοῦ ἐπολιτίσθη, ἐξεπαιδεύθη καὶ ἤλλαξε καθ' ὅλα ἐκτὸς τοῦ χρώματος τῆς μελανοκιτρίνης ἐπιδερμίδος του, καὶ τέλος ὁ Ἰαπονὸς, ὅστις, ἐν διαστήματι ἕνδεκα μηνῶν διατριβῆς ἐν Εὐρώπῃ, λησμονήσας καὶ τὸν Τυκοὺν καὶ τοὺς Νό-Καμὶ καὶ τὴν Ἰεδὼ, ἐνεδύθη εὐρωπαϊκὰ φορέματα, χωρίζει εἰς δύω τὴν μαύρην του κόμην, ὡς Ἀθηναῖος φοιτητὴς, φορεῖ χειρόκτια, ζουβὲν καὶ καπνίζει σιγάρα τῆς Μανίλλας.

Μεταξὺ τοσούτων ἑτερογενῶν στοιχείων ἡ μονοτονία τοῦ διάπλου μετριάζεται οὐσιωδῶς. Ἄλλως τε, ἡ ἑταιρία λαμβάνει ὅλα τὰ μέτρα ὅπως χορηγήσῃ εἰς τοὺς ἐπιβάτας τῶν ἀτμοπλοίων της παντοειδεῖς διασκεδάσεις. Τὰ ἀτμόπλοια εἰσὶν ἐρωδιασμένα μὲ παιγνίδια πεσσῶν, δόμινον καὶ τὰ παρόμοια, ὡς καὶ μὲ ἀθλητικώτερα γυμνάσματα τοῦ δίσκου καὶ κρίκετ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἐκτὸς τούτων, πᾶν ἀτμόπλοιον τῆς ἑταιρίας ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν των ἐπιβατῶν βιβλιοθήκην ἐξ ὀγδοήκοντα ἢ ἑκατὸν ἴσως τόμων, ὅλων Ἀγγλικῶν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, διότι ὑποτίθεται ὅτι πᾶς *γέντελμαν*, οἱουδήποτε ἔθνους, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Τὰ συγγράμματα ταῦτα περιλαμβάνουσιν ἱστορίαν, ποίησιν, φιλοσοφίαν καὶ περιηγήσεις, ἀποκλειστικῶς Ἄγγλων συγγραφέων, ἀλλ' ἱκανὸς ἀριθμὸς αὐτῶν ἐξιστορεῖ ἰδίως τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς ἐκστρατείας τοῦ Δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ στόλου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, μέχρι τῶν νεωτάτων. Εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου τούτου, πιστεύω ὅτι ὁ ἐκδότης αὐτοῦ δὲν θέλει λησμονήσει νὰ προσθέσῃ καὶ τὰ ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πειραιεῖ κατορθώματα τοῦ ναυάρχου Πάρκερ κατὰ τὸ 1850, πρὸς αἰώνιον αἶσχος τῆς Παλμερστωνείου πολιτικῆς. Ἀποκαλύπτω τὴν κεφαλὴν ὑπὸ σεβασμοῦ, ὁσάκις διέρχομαι τὴν πλατεῖαν Τραφαλγὰρ ἐν Λονδίνῳ, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας κεῖται ἐπὶ στήλης ὁ ἀνδριὰς τοῦ περιωνύμου Νέλσωνος, τοῦ κλέους τούτου τῆς Ἀγγλίας· διότι θαυμάζω τὴν ἀνδρείαν, τὸ μεγαλεπίβολον καὶ τὸν ὑψηλὸν χαρακτῆρα, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεται. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία τῆς Σαλαμῖνος ὑπὸ τὸν Πάρκερ ἔσται ἀνεξάλειπτον στίγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἥτις δεικνύει τὰ τρίκροτά της εἰς κράτη μικρὰ οἷα ἡ Ἑλλὰς, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Δανιμαρκία καὶ αἱ μικραὶ τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς δημοκρατίαι. Ὁσάκις ὅμως πρόκειται περὶ διενέξεως μετὰ τῶν Βορειαμερικανῶν

ὁ Ἀγγλικὸς λέων εἰσέρχεται εἰς τὴν κοίτην του, ἀπέναντι τοῦ ὀξυτάτου βλέμματος τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἀετοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ διάπλου ἔσχον ἀφορμὴν νὰ θαυμάσω τὴν ἀκρίβειαν τῶν ναυτικῶν καὶ ἀστρονομικῶν ἐργαλείων, δι' ὧν προσδιορίζεται καθ' ἑκάστην τὸ σημεῖον εἰς ὃ εὑρίσκεται τὸ ἀτμόπλοιον. Οἱ ἡμέτεροι ναυτικοί, οὐδὲν ἄλλο ἀστρονομικὸν ἐργαλεῖον μεταχειρίζονται ἐκτὸς τοῦ ὀγδοαρίου τοῦ κύκλου (otante), δι' οὗ συνήθως προσδιορίζεται τὸ πλάτος, εἴτε διὰ τοῦ ἡλιακοῦ ὕψους, τὴν μεσημβρίαν ἀκριβῶς, εἴτε διὰ τοῦ πολικοῦ ἀστέρος. Ἀλλ' ἡ ναυτικὴ ἐπιστήμη προώδευσεν ἐσχάτως ὅσον καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτῆς, καὶ νῦν, ὄχι μόνον τὴν μεσημβρίαν ἀλλ' ὁποιανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας φανῇ ὁ ἥλιος ἐπὶ πέντε μόνον λεπτά, λαμβάνουσι *θεωρίαν* οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ἵνα ὁρίσωσιν ἀκριβέστατα τὴν γραμμὴν τοῦ πλάτους· ἐνῶ διὰ τοῦ χρονομέτρου καὶ ἄλλων ἐργαλείων γινώσκουσι τὸ μῆκος, συγκρίνοντες τὴν πραγματικὴν ὥραν τοῦ σημείου εἰς ὃ εὑρίσκεται τὸ ἀτμόπλοιον, μὲ τὴν ὥραν τοῦ Μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουιτς, τὴν ὁποίαν δεικνύει τὸ χρονόμετρον. Ἡ *θεωρία* τῆς ἑσπέρας δὲν περιορίζεται πλέον εἰς τὸν πολικὸν ἀστέρα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ἀπλανεῖς ἀστέρας, τῶν ὁποίων ἡ λάμψις, ζωηροτέρα οὖσα τῆς τοῦ πολικοῦ, τοῖς παρέχει ῥωτεινότερον σημεῖον θεωρίας. Τὸ μιλιόμετρον δὲν εἶναι πλέον τὸ μόνον μέσον διαγνώσεως τῆς ταχύτητος τοῦ ἀτμοπλοίου· ἁπλούστατον ἐργαλεῖον, μόλις 8 δακτύλων ἔχον μῆκος κυλινδροειδὲς, καλύπτεται ὑπὸ πτεροειδοῦς μετάλλου ὡς στρόβιγξ, τὸ ὁποῖον κρέμαται ἀπὸ τὴν πρύμναν τοῦ ἀτμοπλοίου. Ὅταν τοῦτο τρέχῃ, τὸ ἐργαλεῖον στρέφεται περὶ ἑαυτὸ, ὅταν σταματῇ, τοῦ ἐργαλείου ἡ περιστροφὴ σταματᾷ ἐπίσης, ὅταν δὲ τρέχῃ ταχέως, ταχεῖα γίνεται καὶ ἡ περιστροφὴ τοῦ ἐργαλείου. Ἀνασύροντές το ἀνὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, εὑρίσκουσι σημειωμένα ὑπὸ τροχῶν, λίαν εὐρυῶς συνηρμοσμένων ὑπ' αὐτοῦ, τὰς δεκάδας ἢ ἑκατοντάδας μιλίων, τὰ ὁποῖα τὸ ἀτμόπλοιον διήνυσεν ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως ἐτελειοποίησαν καὶ τὴν βολίδα, πρὸς γνῶσιν τοῦ βάθους. Μέχρι τοῦδε τὸ ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτώμενον σχοινίον, ἦτο διηρημένον εἰς ὀργυιὰς ἢ πόδας, δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας αὐτῶν, διὰ μικρῶν κόμβων καὶ χρωματιστῶν πανίων· ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ βάθος ὁρίζεται διὰ μηχανισμοῦ. Ἐπὶ τῶν πλαγίων τῆς βολίδος εἶναι προσηρμοσμένοι τρεῖς τροχοί, ὁ εἷς σημειοῖ τὰς μονάδας, ὁ ἕτερος τὰς δεκάδας καὶ ὁ τρίτος τὰς ἑκατοντάδας ποδῶν ἢ ὀργυιῶν. Ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχει εἶδος καταπακτῆς, ἥτις ἀνοίγει ἐκ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς ἡ βολὶς καταβαίνει ὁρμητικῶς εἰς τὰ βάθη καὶ ἀφίνει ἐλευθέρους τοὺς τρεῖς τροχοὺς νὰ κινῶνται περιστρεφόμενοι ταχέως. Ἅμα ἡ βολὶς ἐγγίζῃ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ἡ καταπακτὴ κλείει ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἡ κίνησις τῶν τροχῶν τῆς βολίδος, φυσικῷ τῷ λόγῳ, σταματᾷ. Ἀνελκύοντες αὐτὴν εὑρίσκουσι σημειωμένον ἐπὶ τῶν πλαγίων της, τὸ βάθος τοῦ μέρους ὅπου ἐρρίφθη, διότι οἱ τροχοὶ περιστρεφόμενοι ἐσημείωσαν ἀκριβέστατα τὸ βάθος, χωρὶς κἂν νὰ μετρηθῇ τὸ σχοινίον τῆς βολίδος.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἡ μηχανὴ τοῦ ἀτμοπλοίου στρεφομένη, ἐγγίζει δείκτην τινὰ, σημειοῦντα ποσάκις οἱ τροχοί του περιεστράφησαν εἰς διάστημα εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τροχοὶ περιστρεφόμενοι, μετατοπίζουσι τόσους τόνους ὕδατος, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ὠθουμένου τούτου εἰς τὰ ὀπίσω, τὸ ἀτμόπλοιον βαίνει πρὸς τὰ πρόσω, ἕπεται ὅτι εἰς ἑκάστην τῶν τροχῶν περιστροφὴν, τὸ ἀτμόπλοιον ἐπροχώρησεν ὡρισμένον διάστημα. Οὕτω ὁ μηχανικὸς, χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον ν' ἀναβῇ εἰς τὸ κατάστρωμα, γινώσκει ἀκριβέστατα πόσα μίλια διέτρεξε· καὶ συγκρίνοντες ἀνὰ πᾶσαν μεσημβρίαν τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ πλοιάρχου, τοῦ πρώτου ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ, προσδιορίζουσι μετ' ἐκπληκτικῆς ἀκριβείας, τὸ σημεῖον τοῦ Ὠκεανοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην *μέχρις ἡμίσεως μιλίου* (α).

Τὸ τοιοῦτο θὰ φανῇ ἀπίστευτον ἴσως εἰς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν, κυρίως εἰς τοὺς ἔχοντας ὁπωσοῦν ναυτικὰς γνώσεις· διότι τὸ νὰ προσδιορίσῃ τις μέχρι ἡμίσεως μιλίου ποῦ εὑρίσκεται ἐν μέσῳ τοῦ εὐρυχώρου Ἀτλαντικοῦ εἶναι τωόντι θαυμάσιον κατόρθωμα. Ἀλλ' εἶδον τοῦτο ὁ ἴδιος ἐμπράκτως, ὄχι

(α) Εἶχον γράψει τὰς ἀνωτέρω σκέψεις, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς, ἀφοῦ κατέθεσε τὸ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς τηλεγραφικὸν καλώδιον, κατώρθωσεν οὐχὶ μόνον νὰ εὕρῃ τὸ τηλεγραφικὸν καλώδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε κοπῇ πέρισυ καὶ χαθῇ εἰς τὰ βάθη τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἀνελκύσῃ ἀπὸ βάθος 1800 ὀργυιῶν ἤτοι 10800 ποδῶν! Μεθ' ἑνὸς ἔτους παρέλευσιν, νὰ εὑρεθῇ ἀκριβῶς τὸ μέρος ἔνθα ἐκόπη τὸ σχοινίον εἰς τὸ μέσον τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, τοῦτο καταδεικνύει ἀριδήλως τὴν θαυμαστὴν ἀκρίβειαν τῶν ναυτικῶν ἐργαλείων, περὶ ὧν ἐλάλησα ἀνωτέρω. Ἰδοὺ ἡ περὶ τούτου περίληψις τοῦ « Κήρυκος τοῦ Νεοβοράκου »

«Ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς μετὰ 22 ἡμερῶν ἔρευναν εὗρεν ἐπὶ τέλους τὸ τηλεγραφικὸν καλώδιον τὸ ἀπολεσθὲν πέρισυ, καὶ τὸ ἀνείλκυσεν ἐκ 1800 ὀργυιῶν βάθους, εἰς πλάτος 51. 52, μῆκος 36. 03, ἤτοι περὶ τὰ 700 μίλια ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Νέας Γῆς.

»Τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν ἀνέλκυσιν, τὸ παλαιὸν καλώδιον προσηρμόσθη εἰς τὸ νέον τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς, ὅστις ἤρχισε νὰ τὸ καταθέτῃ ἐκ νέου εἰς τὴν κοίτην τοῦ Ὠκεανοῦ βαίνων βραδέως πρὸς τὴν Νέαν Γῆν. Εὑρισκόμεθα εἰς στιγμιαίαν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Μ. Ἀνατολικοῦ, διὰ Ἰρλανδίας καὶ ἐντὸς ἐλίγων ἡμερῶν θὰ ἔχωμεν δύω Ἀτλαντικοὺς τηλεγράφους, ἀντὶ ἑνός. Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ζήτημα εἶναι ὅτι τὸ περισωθὲν καλώδιον μετὰ ἑνὸς ἔτους διαμονὴν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, οὐ μόνον τὴν παραμικρὰν δὲν ὑπέστη βλάβην, ἀλλ' εἶναι εἰς ἀρίστην κατάστασιν. » Νεοβόρακον 6 Σεπτεμβρίου 1866. Δ. Ν. Μ.

ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις. Μετὰ ὀκταήμερον πλοῦν ἐπὶ τῆς « Σκωτίας », ὅτε μετέβαινον πρό τινος καιροῦ εἰς Ἀγγλίαν, ἐπλησιάζομεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἰρλανδίας, μεταξὺ πυκνοτάτης ὁμίχλης, ἐπὶ πέντε ἡμέρας χωρὶς νὰ λάβωμεν οὐδεμίαν *θεωρίαν* τοῦ ἡλίου. Ἐν τούτοις τὸ ἀτμόπλοιον διέτρεχε δεκαπέντε *κόμβους* τὴν ὥραν, καὶ ὅτε ἐξέρρασα τοὺς δισταγμούς μου εἰς τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ καταστρώματος, ὅτι ἐνῷ εἴμεθα πλησίον τῆς γῆς, ἐτρέχομεν τόσον ταχέως, ὕψωσε τοὺς ὤμους καὶ μειδίαμα ἐπλανήθη ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Γνωρίζομεν ποῦ εὑρισκόμεθα, ἀπεκρίθη.

Καὶ τωόντι, ἡ ὁμίχλη διεσκεδάσθη περὶ τὴν 4. Μ. Μ. Μίαν ὥρα παρῆλθεν εἰσέτι καὶ ἅμα ὁ κώδων τοῦ ἀτμοπλοίου ἐσήμανε πέντε ὥρας, ὁ πλοίαρχος διέταξεν ἕνα τῶν ναυτῶν ν' ἀναβῇ εἰς τὸν ἱστὸν καὶ νὰ ἴδῃ ἂν φαίνεται ἡ ξηρά· μόλις δὲ ἀνέβη δωδεκάδα βαθμίδων καὶ ἐφώναξε·

— Ξηρά.

Ἦτο ἡ Ἰρλανδία, καὶ ἡ πρώτη γῆ ἥτις παρουσιάσθη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας μετὰ ἐννεαήμερον πλοῦν. Δύω ὥρας βραδύτερον εὑρισκόμεθα ἀπέναντι ὑψηλοῦ βράχου προέχοντος εἰς τὴν θάλασσαν ἐφ' οὗ, ὑψηλὸς ἱστὸς τηλεγράφου ἐδείκνυε ποικιλοχρόους σημαίας, εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπὶ τῶν ἱστῶν τοῦ ἀτμοπλοίου μας σημείων. Ὀλίγην ὥραν μετὰ ταῦτα μικρὸν ἀτμόπλοιον, ἐξελθὸν ἐκ τῶν βράχων, οὕτως εἰπεῖν, ἦλθεν εἰς συνάντησίν μας, καὶ ὅτε ἐπλησίασεν ἱκανῶς, ἐρρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν κιβώτιον ἐκ λευκοσιδήρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε φύλλον χάρτου, περιέχον γενικὴν περίληψιν τῶν εἰδήσεων τὰς ὁποίας ἐκόμιζεν ἐξ Ἀμερικῆς ἡ « Σκωτία ». Τὸ κιβώτιον ἐπέπλεεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ ἀνειλκύσθη πάραυτα ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἀτμοπλοίου, τὸ ὁποῖον διευθύνθη εἰς τὸν τηλεγραφικὸν σταθμόν. Μίαν ὥραν βραδύτερον καὶ πρὶν ἢ ἡ « Σκωτία » φθάσῃ εἰς Κουηνστάουν, αἱ εἰδήσεις τὰς ὁποίας ἔφερεν ἦσαν γνωσταὶ εἰς Λίβερπουλ, Λονδίνον, Παρισίους, Βιέννην καὶ Πετρούπολιν. Ἡ περίληψις αὕτη τῶν εἰδήσεων ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Εὐρώπην καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἑτοιμάζεται μὲ πᾶν ἀτμοκίνητον ὑπὸ τοῦ ἐν Λίβερπουλ καὶ Νέᾳ Ὑόρκῃ πράκτορος τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες, συνεταιρισθεῖσαι ἐπὶ τούτῳ, δύνανται νὰ δημοσιεύωσι ταυτοχρόνως καὶ ἀπαραλλάκτως τὰς ξένας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐπιμελῶς ἀποστέλλει ὁ πράκτωρ.

Τὰς σημειώσεις ταύτας γράφω ἐντὸς τοῦ ἀτμοπλοίου « Ἀσία », ἐπὶ τοῦ ὁποίου μεταβαίνω εἰς Βοστῶνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νέαν Ὑόρκην. Εἶναι ἡ δεκάτη ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἐκ Λίβερπουλ ἀναχωρήσεώς μας, καὶ πρὸ ὀλίγου τὸ ἀτμόπλουν προσωρμίσθη εἰς τὸν λαμπρὸν λιμένα Χάλιφαξ τῆς Νέας Σκωτίας. Ἡ πόλις αὕτη ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Κορνουάλη τὸ 1749 καὶ ἔχει 35,000 χιλιάδας κατοίκων. Κεῖται δὲ εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, ἐφ οὗ εἶναι κτισμένον τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἐπεσκέφθην. Δὲν πρόκειται ἤδη νὰ περιγράψω ῥαβδωτὰ τηλεβόλα Ἄρμστρογγ, οὔτε κωνικὰς βόμβας, οὔτε πλατύστομα ὀβούζια, οὔτε τοὺς κομψοὺς Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς μὲ τὰς ὡραίας των ἐρυθρὰς στολάς. Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ φρουρίου, εἰσῆλθον μετὰ τοῦ φιλτάτου Π*** εἰς τὸ πρῶτον ξενοδοχεῖον τὸ ὁποῖον ἀπήντησα, καὶ μέχρις οὗ τὸ πρόγευμα ἑτοιμασθῇ ἔλαβον εἰς χεῖράς μου μίαν τῶν ἐντοπίων ἐφημερίδων, ἣν διέτρεχον ἀμελῶς, ὅτε οἱ ὀφθαλμοί μου προσηλώθησαν ἐπὶ τῆς στήλης τῶν τηλεγραφικῶν εἰδήσεων. Διὰ τοῦ ὑπερωκεανείου τηλεγράφου ἔχομεν χθεσινὰς εἰδήσεις ἐκ Λονδίνου καὶ προχθεσινὰς ἐξ Ἀθηνῶν (*), ἐξ ὧν βλέπω τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ, ὅτι 25,000 Κρῆτες εἶναι εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὅτι τινὰ τῶν ξένων προξενείων ἐκακοποιήθησαν μεταξὺ τῶν ταραχῶν. Ὅταν ἀναλογίζωμαι ὅτι εὑρίσκομαι εἰς 5000 μιλίων ἀπόστασιν ἐκ τῆς φίλης πατρίδος, καὶ ἐν τούτοις γινώσκω τὰ ἐν αὐτῇ συμβαίνοντα διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ τηλεγράφου ἐντὸς 48 ὡρῶν, μὲ καταλαμβάνει θάμβος διὰ τὸ θαυμάσιον τοῦτο κατόρθωμα τοῦ αἰῶνος εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν, καὶ ὁ ὁποῖος δύναται τωόντι νὰ ὀνομασθῇ κατ' ἐξαίρετον αἰῶν τῆς προόδου, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῶν ἀνακαλύψεων. Αἱ καπνοδόχαι τῶν ἀτμοπλοίων οὐδόλως ἐκφέρουσι πλέον καπνὸν, διότι οὗτος ἀπορροφᾶται ἐκ νέου ὑπὸ μηχανῆς πρὶν ἐξέλθῃ, καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὸ αὐτὸ μέρος προσθέτει νέαν δύναμιν εἰς τὸν ἀτμόν. Οἱ λέβητες παρασκευάζουσι τὸν παντοδύναμον τοῦτον ἐργάτην, ὅστις ἐξηφάνισε τὰς ἀποστάσεις, καὶ ἀντὶ ὀλίγων τόνων γαιανθράκων παρέχει τὸ ἀντίτιμον χιλιάδων χειρῶν ἐργασίας εἰς τὰ ἐργοστάσια· ἐντὸς δὲ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐνῷ ὠθεῖ τὴν μηχανὴν, κατασκευάζει ταυτοχρόνως ὡραῖον πόσιμον ὕδωρ ἐκ τοῦ θαλασσίου, ἐξ οὗ οἱ λέβητες εἰσὶ πλήρεις, παρέχει δὲ καὶ τακτικὴν ποσότητα στερεοῦ ἅλατος εἰς τὸν μάγειρον.

Ἀλλ' ὁ κώδων τοῦ ἀτμοπλοίου σημαίνει τὴν ἀναχώρησιν, οἱ ἐπιβάται τρέχουσιν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, τοῦ πλοιάρχου ἡ στεντώρειος φωνὴ δίδει διαταγὰς, ἡ ἀποβάθρα ἀνειλκύσθη, ἡ μετὰ τῆς ξηρᾶς συγκοινωνία διεκόπη καὶ ἡ σειρὰ τῶν συλλογισμῶν μου ἔλαβε τὴν αὐτὴν τύχην. Ἀναχωροῦμεν εἰς Βοστῶνα.

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

(*) 25 Αὐγούστου 1866.

ΣΚΗΝΑΙ
ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΝΑΔΙΚΗ ΒΙΟΥ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 396-)

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ κυνηγὸς, φέρων τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἀνέβη εἰς τὸν ἵππον, καὶ ἐπορεύετο διὰ μέσου τῶν δένδρων, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα κατέσταζον ἐπ' αὐτόν· καὶ ὅτε ἔφθασεν εἰς μέρος ἀνοικτὸν, ὅθεν ἐφαίνετο ὁ ποταμὸς Ἅγιος Ἰωάννης, ἐστάθη καὶ παρετήρει τοὺς ὑλοτόμους προχωροῦντας ὑπὸ τὰ παρὰ τὰς ὄχθας κυρτούμενα δένδρα. Ὁ Τωβίας, ἱστάμενος ὄρθιος ἐπὶ τῆς πρώρας, ἐδακτυλοδείκτει πρὸς τοὺς συντρόφους τὸν δρόμον ὅπως μὴ ἐγχρίψωσιν εἰς ἄμμον καὶ βράχους· καὶ ἀνυψῶν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τὴν μεγάλην αὐτοῦ χεῖρα, ἐρρύθμιζε τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ταχεῖαν κίνησιν τῶν κωπῶν, ὅμοιος πρὸς χοροστάτην ὁδηγοῦντα μουσικούς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, εἰ καὶ ὅλως ἀμαθὴς, καὶ ὅλως ἀφιερωμένος εἰς τὴν καταστροφὴν παντὸς ὅ,τι θέλγει τὸν ποιητὴν καὶ τὸν τεχνίτην, εἶχέ τι μεγαλεῖον· καὶ μεταξὺ τῆς σιωπηλῆς ἐκείνης ἐρημίας, τὴν ὁποίαν ἡ βροχὴ καθίστα ἀγριωτέραν, ἀντιπροσώπει τὴν ζωὴν, τὴν κίνησιν, τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, εἰς τὴν ὁποίαν πᾶν τὸ ὑπάρχον ἐπὶ τῆς γῆς ὑποτάσσεται ἐπὶ τέλους καὶ ὑπακούει.

Οἱ ὑλοτόμοι διευθύνοντο ὅπου καὶ ὁ ἱππεύς· ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ παραλάσσωσι τὰς καμπὰς τοῦ ποταμοῦ, οὗτος ὑπερέβη κατὰ πολὺ τοὺς πλέοντας. Περὶ δὲ μεσημβρίαν, ὅτε ὁ ἥλιος ἐφάνη μεταξὺ τῶν νεφῶν, ἅτινα σκορπιζόμενα πρὸς ἄρκτον ἐσωρεύοντο λευκὰ, ὡς γίνεται πάντοτε μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν βροχὴν κατὰ τὰ εὐκραῆ κλίματα, ὁ κυνηγὸς ἐφάνη πρὸ τοῦ φραγμοῦ, τοῦ περικλείοντος τὴν περιοχὴν τῆς εἰς τὸν Κ. Βλούμεμπαχ ἀνηκούσης γῆς. Ὁ λευκὸς οἶκος, κείμενος ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς, ἐφαίνετο ὡραιότερος μεταξὺ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τοῦ Μαΐου. Κατὰ τὰ Ἀμερικανικὰ δάση, μεταξὺ τῶν ἐκχερσώσεων, αἵτινες ἐννοοῦνται εὐκόλως ἐκ τῶν περλογισμένων δένδρων, τῶν ὀνομαζομένων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀποίκων stumps, καὶ ἡ ἐλαχίστη καλύβη, κατεσκευασμένη ἐκ ξύλων καὶ ἐστεγασμένη διὰ φλοιῶν κυπαρίσσων ἢ πεύκης, ἔχει τὸ ἦθος χαρωπὸν ἅμα δὲ καὶ σοβαρόν.

Ἡ κατοικία τοῦ Βλούμεμπαχ ἔκειτο μεταξὺ μεγάλου ἀγροῦ σίτου καὶ ἀραβοσίτου, ποὺ καὶ ποὺ ὡραϊζομένου ὑπὸ γηραλέων τινῶν δένδρων, ὅπως ἔχῃ τὴν ὄψιν ἀγγλικοῦ κήπου. Εἰς τὴν πρὸ τοῦ οἴκου αὐλὴν ὑπῆρχον ἑκατέρωθεν δύο οἰκοδομαὶ, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἀριστερὰ περιεῖχε τὰς φάτνας, τὰ κτηνοστάσια καὶ πολυαρίθμους ἄλλας κατατομὰς, ἡ δὲ κομψοτέρα δεξιὰ τὸ κατάλυμα τοῦ ἐπιστάτου τοῦ κτήματος. Εἰς ταύτην κατέλυεν ἀπό τινων ἑβδομάδων ὁ ὑπὸ τῶν ὑλοτόμων ξενισθεὶς κυνηγὸς, σὶρ Ἐρρῖκος Ῥέδουαι καλούμενος. Ὁ σὶρ Ἐρρῖκος, τὸν ὁποῖον ὁ φιλύποπτος Τωβίας ἐξέλαβεν ἀντὶ μηχανικοῦ, σκοποῦντος νὰ κατασκευάσῃ δρόμους καὶ νὰ ἀνεγείρῃ μύλους, ἦτο ἁπλοῦς sportsman, ὅστις ὑπηρετήσας χρόνον τινὰ ἐν τῇ Ἰνδίᾳ καὶ κυνηγήσας οὐκ ὀλίγον ἐκεῖ, παρήτησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἐπεδόθη ὅλως ἐλεύθερος εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτῷ πάθος. Ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν νοημόνων καὶ δραστηρίων εὐγενῶν, οἵτινες ἔχουσιν ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ποιήσεως καὶ τὸν πρακτικὸν νοῦν τὸν ἰδιάζοντα εἰς τὴν βρετανικὴν φυλήν. Οἱ ἀτρόμητοι αὐτοὶ περιηγηταὶ, μελετῶντες κατὰ βάθος τὴν χώραν τὴν ὁποίαν φαίνονται ὅτι ἁπλῶς διέρχονται, μαντεύουσι καὶ ἐκτιμῶσι τοὺς πόρους αὐτῆς. Ἐν τῷ διαστήματι τῶν περιπλανήσεων αὐτῶν, καταγράφουσι τὰς ἰδίας ἐντυπώσεις, προσθέτουσι παντὸς εἴδους σκέψεις, καὶ παραδίδουσιν αὐτὰς εἰς τὸ δημόσιον, συντάττοντες βιβλία ἁπλῶς μὲν ἀλλὰ νουνεχῶς γεγραμμένα, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκουσι πάντες. Ναὶ μὲν τὸ Ἐγὼ ἀναφαίνεται συνεχῶς εἰς τὰ συγγράμματα ταῦτα· περιέχουσιν ὅμως σχεδὸν πάντοτε ἐπωφελεῖς εἰδήσεις καὶ συνετὰς συμβουλὰς περὶ τῆς ὠφελείας, ἥν τινα δύναταί τις νὰ πορισθῇ εἰς χώρας μεμακρυσμένας. Οἱ ἄγγλοι ἀναγνῶσται, οἵτινες πολυπραγμονοῦσι καὶ τὰ ἐλάχιστα ὅπως ἐπιχειρήσωσί τι νέον, διορῶσιν ἀμέσως τὸ πρακτικὸν μέρος, καὶ πολλάκις ὁ κυνηγὸς, ὁ ἐξυμνήσας μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ δάση καὶ τὴν ἐρημίαν, κυριευόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ ἀγρίου βίου, προκαλεῖ πρῶτος αὐτὸς τὰς μεγάλας ἐκχερσώσεις, αἵτινες φέρουσι τὸν θάνατον εἰς πᾶν ὅ,τι ἐγοήτευσεν αὐτὸν, εἰς πᾶν ὅ,τι συνεκίνησε τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Πεζεύσας ὁ Κ. Ἐρρῖκος Ῥέδουαι ἔδωκε τὸν ἵππον εἰς τὸν ἱπποκόμον, καὶ ἀποβαλὼν τὸ κυνηγετικὸν αὐτοῦ ἔνδυμα, ἐφόρεσεν ἄλλο, προσῆκον εἰς εὐγενῆ, καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κ. Βλούμεμπαχ. Οὗτος δὲ, καθήμενος παρὰ μικρὰν τράπεζαν πρὸ τῆς ἑστίας, (σημειωτέον ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν δασῶν ἀνάπτουσι καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος πῦρ) ἀντέγραφε μουσικήν.

— Σὶρ Ἐρρῖκε, ἀνέκραξε προχωρήσας μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν ξένον, πόθεν ἔρχεσαι; ποῦ ἐπέρασες δύο νύκτας; Μᾶς ἐπροξένησες, φίλε μου, μεγάλην ἀνησυχίαν. Λύκοι, ἄρκτοι, ἄλλα θηρία . . . πολὺ ἐροβήθην. Διὰ τοῦτο, ἀντιγράφων τὴν μουσικὴν, ἔκαμα δεκαπέντε λάθη. Πῆξεύρεις, σὶρ Ἐρρῖκε, ὅτι ἡ κόρη μου μόνον διδάσκαλον ἔχει ἐμέ· πρέπει νὰ τὴν διδάξω γαλλικὰ, ἱστορίαν, μουσικὴν, εἰς ἕνα λόγον ὅ,τι ἠξεύρω . . . Δὲν θὰ ἐπρογεύθης βέβαια.

Ἂς περάσωμεν εἰς τὸ ἑστιατώριον . . . Ἔ, Μπίλ! φέρε γρήγορα πρόγευμα.

Ὁ Μπὶλ ἦτο ἀρχαῖος ὑπηρέτης γεννηθεὶς εἰς τὴν Νέαν Σκωτίαν, καὶ μὲν ἀργὸς, ἀλλ' ἀκριβὴς καὶ σιωπηλός. Μετὰ δεκαπέντε λεπτὰ, κρέας βόειον καὶ θηρευτικὸν, ἅμα δὲ καὶ ζῦθος καὶ claret ἐστόλισαν τὴν τράπεζαν. Τὰ πινάκια ἦσαν κυανᾶ, σχέδια ἔχοντα μεγάλα παριστῶντα παλάτια, ἐκκλησίας, ἐπαύλεις, κήπους καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ γαλλικὴ φιλοκαλία δὲν ἀγαπᾷ τὰς βαναύσους ταύτας γραφὰς· κατὰ τὰς ἀποικίας ὅμως ἔχουσι διπλῆν τὴν ἀξίαν· πρῶτον μὲν ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Εὐρωπαίου τὸν ἀρχαῖον κόσμον, καὶ δεύτερον ἐμπνέουσιν εἰς τὸν γεννηθέντα μακρὰν τῆς πατρίδος θυμασμὸ καὶ σέβας πρὸς τὰς χώρας ὅπου γίνονται τόσον ὡραῖα πράγματα.

Ὁ σὶρ Ἐρρῖκος ἔφαγεν ὡς πᾶς λιμώττων, διηγούμενος ἐν τῷ μεταξὺ τὰ περιστατικὰ τῆς προλαβούσης. Ἐνῷ δὲ ὡμίλει περὶ τῶν ὑλοτόμων, εἰσῆλθεν ἡ θυγάτηρ τοῦ φιλοξενοῦντος αὐτὸν, ἡ Κ. Γιαννοῦλα. Ἐπειδὴ δὲ ἐσηκώθη ἵνα προσαγορεύσῃ αὐτήν·

— Καθήσατε, Κ. Ῥέδουαι, εἶπεν ἡ νέα. Ἠρχόμην νὰ ἴδω, πάτερ μου, ἂν ἐτελείωσες τὴν ἀντιγραφὴν τῆς μουσικῆς . . .

— Ἀκόμη, κόρη μου, θὰ τὴν ἔχῃς ἀπόψε. Ὁ σὶρ Ἐρρῖκος ἔχασε τὸν δρόμον, ὡς τὸ ὑπέθεσα . . . Δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ τρέχῃ τις μόνος εἰς τὰ δάση. Καὶ ἂν δὲν ἀπήντα τοὺς ὑλοτόμους καὶ τὸν Τωβίαν Ἄρβιγκ, θ' ἀπέθνησκεν ἴσως ἀπὸ τὴν πεῖναν.

— Οἱ ὑλοτόμοι καταβαίνουν; ἠρώτησεν ὁπωσοῦν τεταραγμένη ἡ νέα.

— Ἀνεχώρησαν σήμερον ἀπὸ τοὺς Μικροὺς Καταῤῥάκτας. Ὁ ἀρχηγός των, Κ. Βλούμεμπαχ, ὁ Τωβίας Ἄρβιγκ, ὡς τὸν ὠνόμασες, εἶναι παράδοξος ἄνθρωπος. Ἔχει ναὶ μὲν ἦθος ζωηρὸν, βλέμμα νοήμον καὶ ὑπερήφανον· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παρουσία ἄλλου ἀνθρώπου, πλὴν τῶν συντρόφων του, μεταξὺ τοῦ δάσους τὸν ἐνοχλεῖ.

— Ὅταν συνειθίσῃ τις νὰ ζῇ μακρὰν τῶν πόλεων, ἀνεξάρτητος μεταξὺ τῶν δασῶν, καταντᾷ ἐνίοτε δύσπιστος καὶ ἀκοινώνητος . . . Τὸν γνωρίζω πρὸ πολλῶν χρόνων· ἂν καὶ οἱ τρόποι του εἶναι τραχεῖς, δὲν μὲ φαίνεται κακὸς ἄνθρωπος.

— Ἀ! ἀνεφώνησεν ὁ Κ. Ῥέδουαι· πιστεύω ὅτι δὲν θὰ βλάψῃ ποτὲ ὁποιον δὲν τὸν ἐνοχλήσει· ἀλλὰ . . .

— Μήπως ἐμαλλώσετε μὲ αὐτὸν, Κ. Ῥέδουαι; ἠρώτησεν ἡ νέα.

— Διόλου, ἀπεκρίθη ὁ ξένος, καὶ διὰ τί; Ἐκάθησα εἰς τὸ κατάλυμά του, καὶ νομίζω ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ σύντροφοί του δὲν ἔχουν νὰ παραπονεθοῦν ἀπὸ ἐμέ . . . Ἐννοῶ μόνον ὅτι δὲν μ' ἐφάνη εὐχαριστημένος ὅταν μὲ εἶδε, καὶ μάλιστα ὅταν ἤκουσεν ὅτι μὲ φιλοξενεῖ ὁ πατήρ σας . . . Ἐννοεῖτε, κυρία, ὅτι ἀπέφυγα πᾶσαν συζήτησιν μὲ τὸν ἄγριον αὐτὸν Ἀμερικανόν . . .

— Καὶ ὅμως, ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Βλούμεμπαχ, ὁ ἄγριος αὐτὸς Ἀμερικανὸς εἶναι σημαντικὸν ὑποκείμενον. Εἰς ἕνα τόπον ὅπου ἕκαστος εἶναι πλάσμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ κόπων, ἐξέχει μεταξὺ τῶν μικρῶν γεωπόνων, οἵτινες ἐκχερσόνουν τὴν γῆν μὲ τὰς ἰδίας των χεῖρας. Συνείθισε νὰ ἔρχεται νὰ μᾶς ἐπισκέπτεται δὶς τοῦ ἔτους, ὅταν καταβαίνῃ μὲ τὴν σχεδίαν τὸν ποταμὸν καὶ ὅταν ἐπανέρχεται . . . Προσπαθοῦμεν νὰ τὸν καλοδεχθῶμεν, ἂν καὶ οἱ τρόποι του, ὑπὲρ τὸ δέον θαῤῥετοὶ, δὲν μᾶς πολυαρέσουν . . .

— Ἐγὼ τὸν βάλλω γνῶσιν, εἶπεν ὁ σὶρ Ἐρρῖκος· διότι εἶναι ἄτοπον ἄνθρωπος βάναυσος νὰ ἐνοχλῇ μὲ τόσην τόλμην σεβαστὴν οἰκογένειαν . . . Τί λέγετε, Κ. Γιαννοῦλα, θέλετε νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ κὺρ Τωβία;

— Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀκίνδυνον, ἀπεκρίθη ἡ νέα, καὶ ἐνδέχεται νὰ πάθετέ τι δυστύχημα.

— Τί δυστύχημα; ἠρώτησεν ὁ ξένος. Θὰ τὸν κάμω νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν νοστιμεύεσθε τὰς ἐπισκέψεις του.

— Καὶ αὐτὸς θὰ σὲ προσκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν, ὑπέλαβεν ὁ οἰκοδεσπότης. Αἱ ἐπισκέψεις του εἶναι σπανιώταται, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλο δὲν πάσχομεν παρὰ ὀλίγων ὡρῶν ἀηδίαν. Μετὰ ταῦτα νεύσας πρὸς τὴν κόρην ὅπως ἐξέλθῃ· — Ἠξεύρεις, εἶπε, Κ. Ἐρρῖκε, διὰ τί ζῶ εἰς τὰ βάθη τῶν ἀγρίων τούτων δασῶν, μακρὰν τῆς Ἑλβετίας ὅπου ἐγεννήθην; διότι καὶ ἐγὼ ἐπροκάλεσά τινα εἰς μονομαχίαν, τὸν ὁποῖον καὶ ἐρόνευσα δυστυχῶς. Εἰς μάτην ἐπροσπάθησα νὰ λησμονήσω τὸν φόνον. Ἠναγκάσθην ν' ἀφήσω τὰ μέρη τὰ ὁποῖα μὲ ἀνενθύμιζαν αὐτὸν, καὶ νὰ ἐγκαταλείψω διὰ παντὸς τὸν παλαιὸν κόσμον διὰ νὰ ταφῶ εἰς τὸν νέον, ὅπου ἀγωνίζομαι νὰ μὴν ἀκούω μήτε τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος μου . . . Σὲ παρακαλῶ θερμῶς, Κ. Ἐρρῖκε, νὰ μὴν κάμῃς τίποτε, νὰ μὴν εἰπῇς τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον . . . Ἂν γείνῃ τοῦτο θὰ ταραχθῇ διὰ παντὸς ἡ εἰρήνη τὴν ὁποίαν ἦλθα νὰ εὕρω ἐδῶ . . . Μὲ τὸ ὑπόσχεσαι;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη οὗτος· ὑπόσχομαι νὰ μὴ παραφερθῶ . . .

Εἶπον καὶ ἐσηκώθησαν· καὶ ὁ μὲν Βλούμεμπαχ μετέβη εἰς τὴν αἴθουσαν, ὁ δὲ Ῥέδουαι εἰς τὰ δωμάτια αὐτοῦ. Ἡ Γιαννοῦλα, ἱσταμένη πλησίον παραθύρου, περιέφερε μελαγχολικῶς τὰ βλέμματα εἰς τὸν ἀπέραντον ὁρίζοντα. Πρὸς δυσμὰς ἠκούετο ἡ βοὴ τῶν Μεγάλων Καταῤῥακτῶν, ὑπὲρ τοὺς ὁποίους τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, συσκιαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ τῶν

ὑδάτων, παρήγαγε λαμπρὰν ἴριδα. Λευκοκέφαλοι ἀετοί, περιφερόμενοι εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐκάθηντο ἐνίοτε ἐπὶ τῶν ξηρῶν κλάδων ἀπηρχαιωμένων πευκῶν· νῆσσαι καὶ χῆνες ἄγριοι διέβαινον ἀγεληδὸν καὶ διευθύνοντο πρὸς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης **Huron** καὶ τῆς *Ἀνωτέρας Λίμνης*. Ὅση χιὼν ὑπελείπετο κατὰ τὰ ἀνοικτὰ μέρη, ἐτήκετο ἐν τάχει ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ ἀνέμου, καὶ ἐρυθροπτέρυγα πτηνὰ ἐγόγγυζον ὑπὸ τὰς ὄας καὶ τοὺς φηγοὺς, προαγγέλλοντα τὸ ἔαρ. Κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας, ψυχρὰς ὅσον καὶ ἡ Ρωσία ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἂν καὶ κεῖνται εἰς πολὺ ὑψηλότερον πλάτος, γίνονται τὸν Μάϊον ἡμέραι γλυκύταται, καθ' ἃς τὰ φυτὰ ἀναπτύσσονται θαυμασίως· νομίζεις ὅτι βλέπεις αὐτὰ ἐξογκούμενα καὶ τὸν χειμῶνα ἀναβράζοντα καὶ ἀναβαίνοντα ἀπὸ τῆς ῥίζης εἰς τὴν κορυφὴν τῶν φυτῶν. Τὰ στιλπνὰ φύλλα εἶναι γλαυκὰ ὡς ὕδατα λίμνης· ποὺ δὲ καὶ ποὺ, κατὰ τὰς τελματώδεις θέσεις, κρέμανται ἀπὸ τοῦ ὕψους γυμνῶν κλώνων σωροὶ μακρῶν βρύων, οἵτινες δίδουσι παράδοξον ὄψιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Καὶ μὲν τὰ δένδρα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ ἡμέτερα, ἀποκτῶσιν ὅμως ἀπίστευτον μέγεθος, φαίνονται μεγαλοπρεπέστερα καὶ οἱ κλῶνες αὐτῶν ἐκτείνονται ἀνετώτερον. Βλέπων τις αὐτὰ εἰς ἄκρον πεπυκνωμένα καὶ διὰ τῶν κλάδων καλύπτοντα τὰ γεννώμενα νέα φυτὰ ὑπὸ τοῦ καταπίπτοντος σπόρου, θὰ ἔλεγεν ὅτι συνασπίζονται χάριν ἀμύνης κατὰ τῶν ἀποίκων. Εἶναι ὅμως καὶ μελαγχολικὴ ἡ θέα, διότι φαίνεται ὅτι ἡ σιωπηλὴ καὶ ἤρεμος ἐκείνη φύσις περιμένει τὸν κύριον αὐτῆς καὶ δεσπότην. Δὲν εἶναι ἄρα παράδοξον ὅτι νέα κόρη, ἐλθοῦσα ἐκεῖ νήπιον ἔτι, ἀπέκτησεν ἕξεις μελαγχολίας καὶ μελέτης. Ἡ Γιαννοῦλα, μόνη πάντοτε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἠγαπᾶτο περιπαθῶς, ὅστις ὅμως οὐδ' ἐμειδία, ἠσθάνετο κρυφίαν τινὰ καὶ ἀνεξήγητον αὐτῇ ἀνησυχίαν.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι τῆς νήσου Κύπρου.

ὑπὸ

Δ. ΠΙΕΡΙΔΟΥ.

(Ἐκ τῆς Revue Archéologique.)

Καὶ ἄλλοτε ἐδημοσιεύσαμεν ἀρχαιολογικὰ περὶ Κύπρου ἄρθρα, ἐκ τῶν περιοδικῶν τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ἐρανισθέντες αὐτά· σήμερον δὲ μεταφέρομεν ἀπὸ τῆς *Ἀρχαιολογικῆς ἐπιθεωρήσεως* τῶν Παρισίων (*) τὴν ἀκόλουθον πρὸς τὸν Κόμητα de Vogüé ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου Δ. Πιερίδου.

Ἐκ Λάρνακος Κύπρου τὴν (13) 25 Δεκεμβρίου 1865.

Κύριε Κόμη! Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ἀντίτυπα τεσσάρων ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ.

« Δέξασθε κτλ.

1.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΣΟΑΝΤΕΙΩΝ Ο ΘΙΑΣΟΣ ΤΗΣ
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΤΙΜΟΚΡΑΤΗΝ
ΣΤΑΣΙΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ
ΤΙΜΑΓΙΟΝ ΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΤΙΜΙΔΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΑΥΤΗΣ ΑΡΙΣ /////
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΙΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΣΤΑΣΙΟ ///
ΒΟΙΣΚΟΝ ΑΡΙΣΤΟΚΡΕΟΝΤΑ ΑΡΙΣΤ ///
ΧΟΝ ΣΤΑΣΙΟΙΚΟΥ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΙΜΟ //////
ΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΚΑΡΙΟΝ ΒΟΙΣΚΟΥ ////
ΟΝ ΤΙΜΟΚΡΑΤΗΝ
ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΤΗΣ
ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΥΣ

Ἀγαθῇ Τύχῃ
Σοαντείων ὁ Θίασος τῆς
Ἀρτέμιδος Τιμοκράτην
Στασιοίκου καὶ τὴν γυναῖκα
Τιμάγιον τὴν θυγατέρα Τιμίδα
καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Ἀρίσ[την]
καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Στασιο[ίκον]
Βοίσκον Ἀριστοκρέοντα Ἀριστ[αρ]
χον, Στασιείκου τὸν υἱὸν Τιμο[κράτην]
τὴν θυγατέρα Κάριον, Βοίσκου [τὸν υἱ]
ὸν Τιμοκράτην
Εὐνοίας ἕνεκεν τῆς
εἰς ἑαυτούς.

« Πλὰξ γρανίτου φαιοῦ ὕψος 0μ. 33—πλάτος 0μ. 44 — 0μ. 09.

» Τὴν πλάκα ταύτην ἔλαβον παρὰ φίλου εὑρόντος αὐτὴν ἐντὸς οἰκίας ἀγορασθείσης παρ' αὐτοῦ ἐν Λάρνακι. Πόθεν δὲ μετεφέρθη δεν ἠδυνήθην νὰ μάθω, ἐπειδὴ ὁ πρώην οἰκοδεσπότης εἶχεν ἀποθάνει.

» Εἰς τὰ ὀλιγάριθμα τεύχη τῶν ἐνταῦθα ἀθλίων βιβλιοθηκῶν μας μίαν μόνην Σόαντον ἀπαντῶμεν, τὴν τῆς Καππαδοκίας· ἀπετάθην λοιπὸν πρὸς φίλους ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἄνευ αἰσιωτέρου ἀποτελέσματος. Καὶ ὅμως ἀπίθανον ἐθεώρουν τὴν ἔξωθεν μετακόμισιν τοῦ λίθου, διὰ τὸν λόγον μάλιστα ὅτι τὰ ὀνόματα Στασίοικος, Βοῖσκος, Ἀρίστη, συνηθέστατα ἦσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κυπρίοις.

» Ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ ταύτῃ μοῦ ἦλθεν εἰς τὴν ἐνθύμησιν (διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὀνόματος) Τουρκικὴ κώμη ἀσήμαντος τῆς Μεσαορίας, ἡ Σήντα, λεύγαν ἀπέχουσα τῆς Κοντέας πρὸς Βορρᾶν. Ἐπισκεφθεὶς δὲ αὐτὴν πέρυσι τὴν 26 Ὀκτωβρίου (7 Νοεμβρίου), κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνωφελεῖς ἀπέβησαν αἱ ἐξετάσεις μου· οὐδὲ ἴχνος ἀρχαίας πόλεως ἔβλεπον οὔτε πληροφορίαν περὶ ὑπάρξεως ἐρειπίων ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους. Μετὰ δίωρον περιπλάνησιν ἀνεκάλυψα λίθον λελαξευμένον καὶ μὲ κοσμήματα· ἀλλ' ἐνῷ, ἀφοῦ ἐματαιώθησαν καὶ αἱ ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης ἀνακαλύψεως ἐλπίδες, ἡτοιμαζόμην ν' ἀναχωρήσω, εἷς τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ χωρίου, μεταδοτικώτερος τῶν λοιπῶν, μοὶ ἔδειξε θέσιν ὅπου διετείνετο ὅτι ὑπῆρχον ἐρείπια Ἀναβὰς εἰς μικρὸν ὕψωμα πλησίον τοῦ χωρίου, εἶδον τὰ θεμέλια οἰκοδομῆς ἐκ τῶν λεγομένων Κυκλωπικῶν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἐκτεινομένης. Μία τῶν περιοχῶν ἔχει μῆκος μὲν εἴκοσι, πλάτος δὲ δώδεκα μέτρων μὲ θύραν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἄλλην πρὸς μεσημβρίαν· δίαυλοι 2 μέχρι 3 μέτρων πλατεῖς χωρίζουσι τὸ τετράπλευρον τοῦτο ἀπ' ἄλλων πρὸς βορρᾶν καὶ νότον. Ἄλλαι τινὲς περιοχαὶ, τὰς ὁποίας δὲν κατεμέτρησα, τοσοῦτον εἰσὶ τῆς καταμετρηθείσης εὐρυχωρότεραι, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμενον ἄστεγοι.

« Ἠναγκασμένος νὰ ἐπανέλθω τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς Λάρνακα ὀλίγα μόνον λεπτὰ διέτριψα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· ἀλλ' ἴσως τὸ ἐπανίδω. Ἐν τούτοις φαίνεται μὲν σχεδὸν ἀναντίῤῥητον ὅτι οὐ μόνον ἐν Καππαδοκίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχε πόλις Σόαντος· φρονῶ δὲ ὅτι τὰ ἐν Σήντᾳ ἐρείπια, ἄγνωστα μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένους, δεικνύουσι τὴν θέσιν αὐτῆς. Καὶ ἄλλα ἔχομεν παραδείγματα ταυτωνύμων πόλεων ἐν Κύπρῳ καὶ κατὰ τὴν παρακειμένην Ἤπειρον· ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω τοὺς Σόλους καὶ τὸν Μαλλόν.

2.

ΤΥΜΒΕΤΙΝΟΣΤΟΔΕΣΗΜΑΤΕΑΝΥΠΟΛΙΣΣΑΔΑΚΕ//////
ΤΙΣΕΦΡΑΣΟΝΟΙΚΤΡΟΤΑΤΑΝΜΟΙΡΑΝΕΝΕΓΚΑΜΕΝΟ||||
ΔΗΜΩΝΑΞΣΑΛΑΜΙΣΟΝΕΘΡΕΨΑΤΟΠΑΙΔΑΦΕΡΙΣΤΟΝ
ΕΜΠΟΡΙΑΙΣΠΙΚΡΟΝΔΕΙΣΑΧΕΡΟΝΤΕΜΟΛΕΝ
ΠΟΝΤΟΝΕΠΙΠΛΩΣΑΣΑΛΙΜΥΡΕΑΚΑΙΠΟΛΥΚΛΑΥΤΩ
ΜΑΤΕΡΙΚΑΙΓΕΝΕΤΑΣΤΥΓΝΑΛΙΠΩΝΔΑΚΡΥΑ
ΟΥΧΗΨΑΝΦΩΣΓΑΡΤΟΓΑΜΗΛΙΟΝΟΥΔΥΜΕΝΑΙΟΝ
ΕΚΛΑΓΟΝΑΛΛΑΓΟΟΥΣΟΧΤΑΚΑΙΕΙΚΟΣΕΤΟΥΣ
ΟΥΚΑΚΟΣΕΣΤΑΙΔΑΣΠΑΡΙΟΙΞΕΝΕΧΑΙΡΕΠΡΟΣΕΙΠΑΣ
ΚΟΙΝΟΣΕΠΕΙΘΝΑΤΟΙΣΟΠΛΟΟΣΕΙΣΦΘΙΜΕΝΟΥΣ.

Τύμβε τίνος τόδε σῆμα τεὰν ὑπὸ λισσάδα κε[ῖται];
Τίς φράσαν οἰκτροτάταν μοίραν ἐνεγκάμενο[ς];
Δημῶναξ Σαλαμὶς ὃν ἐθρέψατο παῖδα, φέριστον
Ἐμπορίαις, πικρὸν δ' εἰς Ἀχέροντ' ἔμολεν.
Πόντον ἐπιπλώσας ἁλιμυρέα καὶ πολυκλαύτῳ
Ματέρι καὶ γενέτᾳ στυγνὰ λίπων δάκρυα.
Οὐχ ἤψαν φῶς γὰρ, τὸ γαμήλιον οὐδ' ὑμέναιον.
Ἔκλαγον ἀλλὰ γόους ὀκτακαιεἰκοσέτους.
Οὐκ ἄκος ἔσται δ' ἀσπάριοι, ξένε, χαῖρε προσείπας
Κοινὸς ἐπεὶ θνατοῖς ὁ πλόος εἰς φθιμένους.

Πλὰξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. ὕψος 0μ. 23 — πλάτος 0μ. 28 — μέσον πάχος 0μ. 05.

Ο//////////////////////////////ΕΚΓΥΜΝΑΣΙΟΥΤΡΙΤ////
ΤΟΝΓΕΝΟΜΕΝΟΝΕΠΙΤΗΣΠΟΛΕΩ////
ΕΧΩΝΔΙΕΤΕΛΕΙΣΒΑΣΙΛΕΑΠΤΟΛ
ΘΕΟΥΣΦΙΛΟΜΗΤΟΡΑΣΚΑΙΤΗΝΠΟΛΙΝΤΗΝΣΑ

Ὁ . . . . . ἐκ γυμνασίου ΤΡΙΤ
τὸν γενόμενον ἐπὶ τῆς πόλεω[ς καὶ Γυμνασιάρχου εὐνοιας ἕνεκεν ἣν]
ἔχων διετέλει εἰς Βασιλέα Πτολ[εμαῖον καὶ Βασίλισσαν Κλεοπάτραν]
θεοὺς Φιλομήτορας καὶ τὴν πόλιν τὴν Σα[λαμινίων].

« Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἐπὶ δύο ἦτο κεχαραγμένη προσκειμένων λίθων, ὧν μόνος ὁ πρῶτος διεσώθη· ἔχει δὲ οὗτος ὕψος 0μ, 27, μῆκος 0μ. 83 — καὶ πάχος 0μ. 40. Καὶ αἱ διαστάσεις αὗται, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λίθων, ἐσφαλμένως ἐσημειώθησαν εἰς τὴν Γαλλικὴν ἔκδοσιν.

4.

ΣΕΡΟΥΙΟΝΣΟΥΛΠΙΚΙΟΝ
ΠΑΓΚΛΕΑΟΥΗΡΑΝΙΑΝΟΝ
ΖΗΝΩΝΟΝΗΣΑΝΔΡΟΥ
ΑΡΧΙΕΡΑΣΑΜΕΝΟΣ

Σερούιον Σουλπίκιον
Παγκλέα Οὐηρανιανὸν
Ζήνων Ὀνησάνδρου
Ἀρχιερασάμενος

Ὕψος 0μ. 30—πλάτος 0μ, 52—πάχος 0μ, 30.

« Ἐξ Ἁγίου Σεργίου ἔλαβον τὸ φέρον τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφὴν μάρμαρον· τὰ πρωτότυπα τῆς 3ης καὶ τῆς 4ης εὑρίσκονται εἰς Λιμνία. Τὰ δύο ταῦτα χωρία ὡς γνωρίζετε μικρὸν ἀπέχουσι τῶν ἐρειπίων τῆς Σαλαμῖνος· δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι οἱ τρεῖς λίθοι εἶναι ἐκτῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως.»

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Κ. Πιερίδης· ὁ δὲ πολυμαθὴς κόμης de Vogüé προστίθησι τὰς ἐφεξῆς ἀξίας λόγου παρατηρήσεις.

« Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφὴ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ ἐν Σοάντῳ θιάσου τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τιμὴν τῆς οἰκογενείας τοῦ Στασιοίκου, διὰ τὰς πρὸς τὴν ἀδελφότητα ὑπηρεσίας αὐτῆς. Περὶ ὁμοίων ἐπιγραφῶν τῆς Ῥόδου, τῆς Θήρας κτλ. ἐπραγματεύθη ὁ Κύριος C. Wescher, (Rev. archéol. Σεπτεμβρ. 1864, Δεκεμβρ. 1865) ὅστις, πολλὴν, καὶ δικαίως, ἀποδίδει σημασίαν εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ πολυμελεῖς ἐκείνους συλλόγους τοὺς περὶ τὸν βωμὸν εἰδικῆς τινος θεότητος ἐπὶ σκοπῷ θρησκευτικῷ, καλλιτεχνικῷ ἢ ἐλεημοσύνης, συνεδριάζοντας. Ἐκ τῶν συλλόγων τού-

(*) Ἰούνιος, 1866.

των οἱ θίασοι, ἀναπτυχθέντες κυρίως εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πλησίον τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιῤῥοὴν τῶν λατρειῶν αὐτῆς, ἔφερον θρησκευτικώτατον χαρακτῆρα. Ὁ Κύριος Wescher συνέταξε κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε γνωσθεισῶν ἀδελφοτήτων, ὧν ἑκάστη διεκρίνετο ὑπὸ τ' ὄνομα τῆς λατρευομένης θεότητος. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν αἱ θεότητες τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ὁ Ἄδωνις, Σέραπις ἢ Ἠούσαρης· καὶ αἱ ἐξελληνισθεῖσαι Ἀφροδίτη (Ἀστάρτη), Ἀσκληπιὸς (Ἐσμοῦν), Ζεὺς Ἀταβύριος (Θεὸς ἐγχώριος της Ῥόδου, ἡλιακὸς), Ἀπόλλων καὶ Διόνυσος [Βαὰλ ἐμφαίνων τὸν ἥλιον], Κυβέλη [Θεὰ τῆς Φρυγίας ἢ τῆς Συρίας].

» Ὁ σύλλογος τῆς Ἀρτέμιδος παρουσιάζεται νῦν διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Κ. Πιερίδου· ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ξανθῆς τοῦ Ἀπόλλωνος ἀδελφῆς ὁ σύλλογος οὗτος ἐλάτρευε τὴν Ἀνατολικὴν σεληνιακὴν θεὰν Ταυὶθ ἢ Ἀναΐτιν, δύναμιν φιλοπόλεμον καὶ κακοποιόν, ἥτις ἀνεζητήτως πως παριστᾶται ποτὲ μὲν μὲ τὰ προσόντα τῆς παρθενίας, ἄλλοτε δὲ μὲ ἀσελγεῖς ἰδιότητας, τὴν γονιμότητα τῆς φύσεως ὑποδηλούσας.

» Ἡ ἀδελφότης εἶχε τόπον συναθροίσεως, ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ἡ ἐπιγραφή, ἐν τῷ τοίχῳ παρεισηγμένη· βάσις ἀγάλματος δὲν ἦτο, διότι λεπτὴ ἡ πλάξ καὶ διὰ τὸν λόγον ἀκόμη ὅτι πολλὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενα πρόσωπα. Ὁ γενεαλογικὸς πίναξ τοῦ εὐεργετικοῦ τούτου οἴκου σχηματίζεται ὡς ἑξῆς·

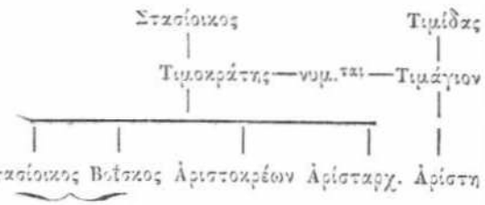

» Στασίοικος εἶναι ὄνομα τὰ μάλιστα Κυπριακόν· μεταξὺ τῶν δέκα βασιλίσκων τῶν κυβερνώντων διῃρημένως τὴν νῆσον ὅτε ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναφέρεται ὁ Στασίοικος, βασιλεὺς τοῦ Μαρίου, ὃν καθῆρεσε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἐν ἔτει 313 π. Χ. Ἴσως δὲν ἦτο ἄσχετος πρὸς αὐτὸν ὁ Στασίοικος τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς, ἥτις ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν γραμμάτων φαίνεται χαραχθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β'. πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος· καὶ ἐπειδὴ αἱ μνημονευόμεναι τέσσαρες γενεαὶ περιλαμβάνουσι χρονικὸν διάστημα ὑπὲρ τὴν ἑκατονταετηρίδα, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τυγχάνει ὢν σύγχρονος τοῦ ἐκπτώτου μονάρχου.

» Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς· ἡ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐχρησίμευεν ὡς βάσις ἀγάλματος γυμνασιάρχου τινὸς τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος, οὗ τινος τ' ὄνομα ἀπωλέσθη σὺν τῷ ἀπαρτίζοντι τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς ἐπιγραφῆς λίθῳ. Ἔζη οὗτος ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Δ'. φιλομήτορος καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Κλεοπάτρας, τουτέστιν ἀπὸ 181 ἕως 146 π. Χ.

» Ἐν τῇ δ'. ἐπιγραφῇ ἔχομεν λίαν περίεργον προσέγγισιν ὀνομάτων. Ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐπωνυμίας « Οὐρανιανὸς » γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Παγκλεὺς ἦν θετὸς υἱὸς Ῥωμαίου τινὸς Οὐρανίου ἐπικαλουμένου· γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ Ὀνήσανδρος, Ἕλλην συγγραφεὺς πραγματείας περὶ πολεμικῆς, ἀφιέρωσε τὸ σύγγραμμά του εἴς τινα Κ. Οὐρανίον, ὅστις ὑποτίθεται ὁ ἐν ἔτει σωτηρίῳ 49ῳ Ὕπατος, ὁ πρότερον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου σταλεὶς εἰς Καππαδοκίαν ὅπως δεχθῇ τὴν ὑποταγὴν τῆς χώρας ἐκείνης. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους Ὀνήσανδρος Πελάτης Οὐρανίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ υἱὸς Ὀνησάνδρου τινός, ὅστις ἐγείρει ἀνδριάντα εἰς τὸν θετὸν ἑνὸς Οὐρανίου υἱόν. Ἐὰν ἡ σύμπτωσις αὕτη δὲν εἶναι τυχαία, τότε πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν τῷ Παγκλεῖ ἀποδιδομένην τιμὴν ὡς συνέχειαν τῆς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν πατροπαραδότου σχέσεως. Ὁ Ὀνήσανδρος, τοῦ ὁποίου ἀγνοεῖται ἡ πατρίς, ἦτο πιθανῶς Κύπριος· τὸν δὲ Παγκλέα υἱοθέτησεν ἴσως ὁ Οὐκράνιος ὅτε ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀνατολήν.»

Τοῖς ἐν Παρισίοις Ἑλληνισταῖς ἐφάνη ἀπ' ἀρχῆς χωλαίνουσα ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Πιερίδου προταθεῖσα ἀνάγνωσις τοῦ προτελευταίου στίχου τῆς Β'. ἐπιγραφῆς. Ὁ Κύριος Egger ἐπελήφθη τῆς διορθώσεως, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος· ἀπέκειτο δὲ εἰς τὸν Κ. Miller, νὰ λύσῃ ἐπιτυχῶς τὴν ἀπορίαν ἐν τῇ Revue Archéologique τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, διαιρέσας ὧδέ πως τὸν προειρημένον στίχον·

Οὐ κακὸς ἐστ' Ἀΐδας· πάριθι, ξένε, χαῖρε προσεῖπας.

Περὶ τῆς ἐμμέτρου ταύτης ἐπιγραφῆς ὁ Κ. Miller λέγει· « Elle est de nature à figurer dignement dans l' appendice de l' anthologie grecque. »

ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι.

Ὅταν ἀποθάνῃ τις ἐν Κρήτῃ, γυνὴ καθημένη παρὰ τὸν νεκρὸν καὶ τὴν κόμην ἔχουσα λελυμένην, πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀποθανόντος, ἀφορῶν εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Τίλλουσα δὲ τὰς τρίχας καὶ τὰς παρειὰς καταξέουσα, ἐπιφωνεῖ ἐκ διαλειμμάτων *ἰγοὺ γιά μου!* ἤτοι ἰΦοῦ, Φίλ, τὸ σχετλιαστικὸν τῶν ἀρχαίων.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου ἀποτίθεται λάγηνος πλήρης ὕδατος, καὶ ἀφίεται ἐκεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα· διότι κοινὴ δόξα ὑπάρχει ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἡ ψυχὴ περιφερομένη ὅπου παρευρέθη ζῶσα, πίνει ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου ἐπανερχομένη τὸ ἑσπέρας.

Πολλάκις δύο Κρῆτες, παίζοντες λύραν καὶ τραγῳδοῦντες, κάθηνται ἀντικρὺ ἀλλήλων καὶ διαγωνίζονται ᾄδοντες δίστιχα εἰς τὸ ἐπάπειρον, ὡς ἐφεξῆς·

« Ἐγὼ κατίχω νὰ σοῦ πῶ ἕνα σακκὶ γεμάτο,
» νὰ κάτσῃς νὰ ξεπαραλῇς νὰ θρῇ κορφὴ τὸν πάτο.»

Κατέχω = γινώσκω, ξεπαραλῶ τὸ ἀλλαχοῦ ξηλόνω.

« Πρόβαλε, χαϊδεμένη μου, ἀπὸ τὸ παραθύρι,
» νὰ μοῦ γλυκομιλήσουνε τὰ κόκκινά σου χείλη.»

Κοινὴ ἡ σημασία τῆς λέξεως προβάλλω· λέγουσι δὲ καὶ *πρόβαρμα* οἱ Κρῆτες, τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἀφ' ἧς γίνεταί τις ὁρατός.

« Μικρή, μικρή μου λεμονιὰ κι' ὁλάργυρή μου γάστρα,
» μόνο τὰ νέφη λείψεσαι νᾶσ' οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.»

Νέφη τὰ ἀλλαχοῦ σύννεφα, καὶ λείψεσαι αὐτοπαθητικῶς, ἤτοι ἔχεις ἔλλειψιν.

« Ψυχήμ' ὄντε σὲ θυμηθῶ κι' ὄντε σὲ λογιάσω,
» γρηκῶ τὸ νοῦ μου κι' ἀνελεῖ καὶ λέ' πῶς θὰ τελειώσω.»

Ὄντε = ὅταν, ἀνελεῖ = ἀναλύει, φθίνει.

« Τὴν λαμπιράδα τῆς φωτιᾶς ὀρέγουμουν καὶ θώρευν,
» Καὶ σίμωσα καὶ κάϊκα νὰ φύγω δὲν ἐμπόρευν.»

Λαμπιράδα ἡ λάμψις.

« Ἐχλώμιασες, δυνάμησες, ταῖς συντροφιαῖς ἀρνήθης,
» κ' ἡ ὀμορφιά σου χάθηκε κ' ἡ νιώτη κατελύθη.»

Δυνάμησες, τὸ ἀλλαχοῦ ἀδυνάτισες. Κατελύθη = ἐμαράνθη.

« Μὲ τὸν καιρὸ σχολάζεται ἡ μάχη καὶ ἡ ζάλη.
» Βλέπεσαι κακοντόπαθα μὴν ἀγαπήσῃς ἄλλη.»

Βλέπεσαι, ἀντὶ βλέπεις. Κακοντόπαθα, ἤτοι τί κακὸν ἔπαθα.

« Γιὰ σένα βασανίζομαι γιὰ σένα τυραννοῦμαι
» κι' ὁλημερνὶς κι' ὁλονυκτὶς γιὰ σένα δὲν κοιμοῦμαι.»

Τὸ βασανίζομαι λέγεται κυρίως ἐπὶ ἔρωτος.

« Ἔχω σε καὶ γειτόνισσα, ἔχω σε καὶ κοντά μου
» καὶ πάλι ξάφνου νὰ σὲ δῶ χάνω τὰ λοϊκά μου.»

Ἐξάφνου = ἐξαίφνης, λοϊκὰ = λογικά.

« Σὰν τὸν ἀέρα τὸ δριμὺ περνᾷς ἀπὸ κοντά μου,
» Καὶ σὰν τὴν κάψα τοῦ Μαγιοῦ ἤναψες τὴν καρδιά μου.»

Ἀλλαχοῦ τὸ *δριμὺς* μεταχειρίζονται ἰδίως ἐπὶ τοῦ ὀξους λέγοντες «δριμὺ ξύδι.»

« Καὶ νὰ σὲ πάρω θέλω 'γὼ καὶ δὲν τὸ μεταθέτω,
» καὶ μέσα 'ς τὴν ἀγκάλη σου θὰ 'μπαίνω καὶ θὰ θέτω.»

Μεταθέτω, ἤτοι δὲν μεταβάλλω γνώμην· θέτω δὲ τὸ ἀναπαύομαι.

« Καὶ μὲν τὰ πάθη μου πολλὰ σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸ ἄμμο,
» Μὰ σὰν ὁ Θεὸς μοῦ τὰ μπεψε ἤντα μπορῶ νὰ κάμω.»

Μὲν = ἐμοῦ, Μπεψε = ἔπεμψε. Ἤντα = τί ἄν.

« Θαῤῥεῖς γιατί θὰ μ' ἀρνηθῆς θὰ πέσω ν' ἀποθάνω;
» Ἂς εἶν' ἡ νιότη μου καλὰ κι' ἄλλη ἀγάπη κάνω.»

Τὸ θαῤῥῶ ἀντὶ τοῦ νομίζω καὶ ἡ νιότη (νεότης) λέγονται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Λαγνοστάτης, ὁ τόπος ὅπου ἵσταται ἡ λάγηνος.
Πυρομάχι, θέσις μαγειρεύματος παρὰ τὴν ἑστίαν.
Πασσάλια (τὰ), ξυλάρια ἐπιτήδεια πρὸς ἄναμμα τοῦ πυρός, ἅτινα λέγομεν καὶ προσάναμμα.
Παρασύρω, σαρῶ τὴν οἰκίαν, ἐξ οὗ καὶ παρασύρα, τὸ σάρωμα.
Ὄρθα, ὄρνιθα.
Πότοκον (πρότοκον), τὸ ἀλλαχοῦ φῶλι, ἤτοι τὸ ἐν τῇ φωλεᾷ τιθέμενον ὠὸν πρὸς εὐκολίαν τῆς γεννώσης ἄλλο.
Κνήθομαι, ξέω τὴν κεφαλὴν ἐγειρόμενος ἐκ τοῦ ὕπνου.
Κουρτελίζω, κροταλῶ.
Κούρταλα, κρόταλα.
Ἀναστεροῦμαι, ἐνθυμοῦμαι.
Ἔγκαψε, ἔκαμψε, καὶ
Γκάβγω, κάμπτω.
Πραγύς, πραΰς, ἐπὶ ἀνθρώπου ἥπιον ἔχοντος τὸν χαρακτῆρα.
Σαμὰ καὶ σαμὲ, σῆμα διακριτικὸν τῶν ζώων.
Ἤρανος, ἔρανος.
Κνισσάρι (κνίσσα), τὸ περιβάλλον τὰ ἐντόσθια λίπος.
Μανίζω, μαίνομαι.
Σπαταλῶ, σπαταλάω.
Συναλλήλως, πρὸς ἀλλήλους.
Χαράγγι, φάραγξ.
Ῥυάκι, ῥύαξ.
Ὁμελὸς, χωρίον ἐπίπεδον, ὁμαλόν.
Ἀπάρθενος, παρθένος. Τὸ *α* ἐνταῦθα ἐπιτακτικόν.
Χοχλιὸς, κοχλιός.

« Στὰ ὄρη βγαίνει ὁ κοχλιός.
» Ἐφίλησά σε κι' ὤχ, ὤχ, χός.»

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ
καὶ τὰ ὀστᾶ
ΤΟΥ ΔΑΝΤΟΥ.

Ὁ Δάντης, ὡς τοῖς πλείστοις γνωστὸν, ἐγεννήθη μὲν ἐν Φλωρεντίᾳ τὴν 14 Μαΐου 1265, ἀπέθανε δὲ ἐν Ῥαβέννῃ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1321, ὅπου ὁ μέχρι λατρείας τιμῶν αὐτὸν ἱππότης Guido Novello di Polenta, ἀνὴρ ἐπίσημος τῆς πόλεως ἐκείνης, ἀφοῦ διενήργησε νὰ ἀποδοθῶσι τῷ νεκρῷ αἱ ἀπαιτούμεναι τιμαὶ, ἔθηκεν αὐτὸν ἐν λιθίνῳ μνημείῳ, φαινομένῳ ἄχρι σήμερον.

Ὁ τῆς θείας κωμῳδίας ποιητής, κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους αὐτοῦ βιογράφους, εἶχεν ἀνάστημα μέτριον, φυσιογνωμίαν σεμνοπρεπῆ καὶ πλήρη ἐκφράσεως, ὄψιν μελάγχροα, κόμην μέλαιναν, γένειον πυκνὸν καὶ βοστρυχῶδες, καὶ ἐσαεὶ μελαγχολικὸς καὶ σκεπτικὸς ἐφαίνετο· ὡμίλει μὲν σπανιώτατα καὶ βραδέως· ἀλλ' εἰς τὰς ἀπαντήσεις ἦν εἰς ἄκρον ἐμβριθὴς καὶ εὐχάριστος.

Ἡ Ἰταλία, μετὰ ἓξ ὁλοκλήρους αἰῶνας, αἰσθανθεῖσα ἑαυτὴν ἐλευθέραν καὶ μίαν, ἠβουλήθη (1865) νὰ ἑορτάσῃ ἐπισήμως τὴν γένεσιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς ποιητοῦ, τοῦ διατελέσαντος ἀκεραίου πατριώτου ἅμα δὲ καὶ σοφοῦ.

Ἐν τῇ πλατείᾳ οὖν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἔμελλε νὰ ἐγερθῇ τὸ ἄγαλμα τοῦ Δάντου, ἔργον ἔξοχον τοῦ γλύπτου Ἐῤῥίκου Πάτζη.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ λυκαυγοῦς ἡ νέα πρωτεύουσα ἐκοσμεῖτο διὰ στεφάνων ἀνθοδεσμῶν καὶ περιστρωμάτων· λίαν πρωΐ καθ' ἅπαντα τὰ παράθυρα ἐκυμάτιζεν ἡ ἐθνικὴ σημαία καὶ πρὶν ἢ χρυσώσῃ ὁ ἥλιος τοὺς μεγαλοπρεπεῖς τρούλλους τῶν Φλωρεντινῶν ἐκκλησιῶν, καθ' ὅλας τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἐξώστας συνεπυκνοῦτο τὸ πλῆθος, πανταχόθεν συῤῥέον δίκην χειμάῤῥου.

Ἐλθόντος τοῦ Βασιλέως καὶ ἀναβάντος ἐπὶ τὸν ἀνεγερθέντα ἀπέναντι τοῦ ἀγάλματος θρόνον, τὰ παραπετάσματα τὰ καλύπτοντα τὸ ἔνδοξον μνημεῖον κατέπεσαν καὶ τὸ ἄγαλμα προσηγορεύθη ὑπὸ γενικῶν καὶ παρατεταμένων ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων.

Ἅμα δὲ ὡς ὁ τῆς Φλωρεντίας Δήμαρχος, ὁ ἀντιπροσωπεύων τοὺς συμπολίτας τοῦ Δάντε, ἐξεφώνησε περὶ τοῦ ποιητοῦ προσλαλιὰν, ἐψάλη ὕμνος κατάλληλος τοῦ μουσοδιδασκάλου Ῥωμάνη, συγκινήσας πάντων ἐν γένει τὰς καρδίας.

Μετὰ μεσημβρίαν ἐτελέσθησαν ἱππικοὶ καὶ γυμναστικοὶ ἀγῶνες, τὴν δὲ ἑσπέραν ἐφωταγωγήθη ἅπασα ἡ πόλις. Αἱ ἑορταὶ διήρκεσαν τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας· καθ' ἅπασαν τὴν ἑβδομάδα ἦσαν ἐκτεθειμένα πλεῖστα εἴδη ἐξόχου καλλονῆς τε καὶ τέχνης, κινοῦντα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν περιέργειαν.

Ἀλλ' ὁποία ἀπροσδόκητος σύμπτωσις! ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὰς ἐν Φλωρεντίᾳ ἑορτὰς ἀνευρέθησαν ἐν Ῥαβένῃ τὰ τοῦ Δάντου ὀστᾶ.

Πάντες ἐνόμιζον ὅτι τὰ λείψανα αὐτοῦ ἀνεπαύοντο εἰς τὸν ναΐσκον τὸν οἰκοδομηθέντα ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου Βέμβο περὶ τὸ 1543 ἔτος. Κατὰ τὴν 26 ὅμως Μαΐου τοῦ ἀπελθόντος ἔτους, ἐνῷ ἐκρημνίζοντο ἀρχαῖοί τινες ἑτέρου ναοῦ τοῖχοι, ὀκτὼ περίπου μέτρα μακρὰν τοῦ προῤῥηθέντος, δύο κτίσται, θέντες τὰς ἀξίνας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ καλουμένου Braccioforte, καὶ συντρίψαντες τὴν ἐπιλίθωσιν παλαιάς τινος θύρας, ἀνακαλύπτουσι κοίλωμα, ἐν ᾧ μετ' ἐκπλήξεως ὁρῶσι μικρὸν κιβώτιον, φέρον τὸ ὄνομα Dante καὶ ἐντὸς αὐτοῦ σωρὸν ὀστέων.

Ἡ ἔκπληξις ἀθροίζει τοὺς κατὰ συγκυρίαν αὐτόθι διαβαίνοντας ὡς καί τινας τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Δημογεροντείου· καὶ δι' αὐτῶν βεβαιοῦται ὅτι ἀνευρέθησαν τὰ ὀστᾶ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῆς Ἰταλίας.

Ἑτέρα ἐπιγραφὴ ἐν τῷ κιβωτίῳ ὑπάρχουσα, ἔλεγεν ὅτι τὰ ὀστᾶ τοῦ Δάντε ἐτέθησαν αὐτόθι ὑπὸ μοναχοῦ τινος καλουμένου Ἀντωνίου Σάντη· ἀλλ' οὐδὲν πλέον.

Νέφη ἀμφιβολίας περιεκάλυψαν πρὸς ὀλίγον τὴν περὶ τῶν ὀστέων διαδοθεῖσαν φήμην· μετ' οὐ πολὺ ὅμως, ὡς ἄλλη ἐαρινὴ ὁμίχλη ὑπὸ ἡλιακῶν ἀκτίνων, διασκεδάζονται· διότι κατὰ τὴν 7 Ἰουνίου ἐκπωματίσαντες τὴν λάρνακα τοῦ ἐκκλησιδίου, ἐν ᾗ ἐγινώσκετο ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτέθη, εὗρον μικρὰ καὶ ὀλίγιστα ὀστᾶ, τουτέστιν, ὅσα ἔλειπον ἐκ τῶν πρὸ μικροῦ ἐν τῷ κιβωτίῳ εὑρεθέντων. Ταῦτα ἄνδρες εἰδήμονες ἑνώσαντες, συνηρμολόγησαν ἐντελῶς τὸν σκελετὸν τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ καὶ οὕτως ἀπέλησε πᾶσα δυσπιστία.

Νεάπολις κατὰ Αὔγουστον 1865. Ν. ΚΑΤΡΑΜΗΣ
ἀρχιμανδρίτης.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΑΣ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 360—394.)

Βαθμιαία εὐζωΐα ἕνεκα τῆς οἰκονομίας.

Καὶ ταῦτα λέγων δὲν ἐννοῶ νὰ καταδικασθῇ ὁ χειρώναξ εἰς αἰωνίας στερήσεις καὶ ταλαιπωρίας· ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τὸν μωρὸν ἐκεῖνον γεωργὸν, ὅστις ἀντὶ νὰ σπείρῃ τὸν σπόρον τὸν ὡρισμένον εἰς τροφὴν αὐτοῦ, κατασκευάζει δι' αὐτοῦ πλακοῦντας καὶ μελίπηκτα.

Εἶπον νὰ οἰκονομῇ δέκα λεπτὰ καθ' ἑκάστην ὁ χειρώναξ· οἱ πλεῖστοι ὅμως δύνανται νὰ οἰκονομῶσι καὶ ἀνώτερον ποσόν. Πόσοι πρὶν ἔτι φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν, δύνανται ν' ἀποταμιεύσωσι καὶ μίαν δραχμὴν καὶ πλείονας ἴσως!

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ συμβουλή μου· κατ' ἀρχὰς νὰ περιορίζεται ὁ νέος χειρώναξ εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καθόσον ἡ ἐκ τῆς οἰκονομίας πρόσοδος, προσθετομένη εἰς τὸ καθημερινὸν κέρδος, αὐξάνει ἀναλόγως, νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς δαπάνας, σήμερον μὲν ἀγοράζων ἔπιπλα, αὔριον δὲ βελτιῶν τὴν τροφὴν καὶ τὸ ἔνδυμα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ εὐχαρίστησις διπλασιάζεται, διότι καὶ τῶν σημερινῶν ἀγαθῶν ἀπολαύει ὁ χειρώναξ μετὰ χαρᾶς, καὶ διὰ τὸ μέλλον δὲν ἀνησυχεῖ. Σπαταλῶν ὅμως τοὺς καρποὺς τῆς νεανικῆς σου ἐργασίας ἐννοεῖς, φίλτατε χειρώναξ, τί πράττεις; Σπαταλᾷς καὶ καταστρέφεις τὴν εὐτυχίαν ὁ λοκλήρου τοῦ βίου καὶ σοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας σου.

Ὁ ἔρως τῶν χρημάτων εἶναι βεβαίως ἐλάττωμα· τὸ πρὸς αὐτὰ ὅμως σέβας εἶναι ἀρετή. Σέβας δὲ λέγων ἐννοῶ τὴν φρόνιμον αὐτῶν χρῆσιν. Θεωρῶ αὐτὰ ὡς δῶρον Θεοῦ, τὸ ὁποῖον σοὶ ἐδόθη ὅπως ζήσῃς ἐν ἀνέσει, καὶ προασφαλίσῃς εἰς σεαυτὸν τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκείνην, ἥτις εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν σοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἀρχὴ καὶ πρόοδος τοῦ χειρώνακτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Μαθηταί.

Ἀνάγκη νὰ διδάσκεται ὁ μαθητὴς τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα. — Ὁμιλία πρὸς μαθητὴν περὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ· σέβας, ἀφοσίωσις, εὐπείθεια πρὸς τὸν μήστορα. — Συνέχεια. Διάκρισις.— Συνέχεια. Ἀγαθὴ προαίρεσις, ἐπιμέλεια. — Συνέχεια. Ζῆλος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ μήστορος.

Ἀνάγκη νὰ διδάσκωνται οἱ μαθηταὶ τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα.

Πρὶν γείνῃ τις τεχνίτης γίνεται μαθητής· πιθανὸν δὲ ὁ καλὸς μαθητὴς νὰ καταντήσῃ καὶ καλὸς τεχνίτης.

Πολλάκις ἀκούονται παράπονα ὅτι σπανίως εὑρίσκονται καλοὶ μαθηταί. Ἀλλ' ἄραγε οἱ μαθηταὶ πταίουσι; Μήπως δὲν φέρωνται δεόντως πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ ἀνώτεροι; Προσεχῶς θέλω εἰπεῖ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται οἱ ἀνώτεροι τὰ παιδία· πρὸς τὸ παρὸν δὲ θέλω ὁμιλήσει περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, καὶ θέλω προσθέσει ὅτι ἡ παραμέλησις τῶν καθηκόντων αὐτῶν προέρχεται πολλάκις ἐκ τῆς ἀμελείας ἐκείνων, οἵτινες χρέος ἔχουσι νὰ διδάσκωσιν αὐτούς. Ναὶ μὲν δὲν πρέπει νὰ παραγεμίζωμεν τὴν κεφαλὴν τῶν μαθητῶν δι' ἀποφθεγμάτων καὶ κανόνων· δὲν πρέπει ὅμως καὶ ν' ἀφίνωμεν αὐτοὺς ν' ἀγνοῶσι πῶς πρέπει νὰ πολιτεύωνται. ὅπως καὶ τὰ καθήκοντα ἐκπληρῶσι καὶ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἐργάζωνται. Ἰδοὺ ὡς ἔγγιστα τι πρέπει νὰ λέγῃ πρὸς μαθητὴν ὁ ἀνώτερος αὐτοῦ.

Ὁμιλία πρὸς μαθητὴν περὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Σέβας, ἀφοσίωσις, εὐπείθεια πρὸς τὸν μήστορα.

« Ὁ μήστωρ τὸν ὁποῖον σοὶ ἔδωκαν οἱ γονεῖς σου, θέλει ἀναπληρώσει αὐτοὺς διδάσκων σε τὰ δέοντα· αὐτὸς θὰ σὲ καταστήσῃ καλὸν τεχνίτην, καὶ αὐτὸς θὰ σὲ μορφώσῃ ὅπως νὰ κερδαίνῃς ἐντίμως τὰ πρὸς ζωάρκειαν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ σέβεσαι αὐτὸν, ὡς ἐπέχοντα τόπον πατρὸς καὶ μητρός· ἀνάγκη ν' ἀφιερωθῇς εἰς αὐτὸν, διότι αὐτὸς θὰ σὲ διδάξῃ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον θὰ σὲ ἀναδείξῃ ἀνεξάρτητον καὶ ἔντιμον πολίτην.

» Λέγων δὲ νὰ σέβεσαι αὐτὸν, δὲν ἐννοῶ νὰ περιορίζεσαι ἁπλῶς εἰς ἐξωτερικὰς ἐπιδείξεις· διότι τὸ ἀληθὲς σέβας, ὑπάρχον ἐν τῇ καρδίᾳ, μεταβαίνει ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸν νοῦν, καὶ ἀναμιγνύεται εἰς πάσας τὰς πράξεις τοῦ βίου.

» Ὡσαύτως καὶ ἡ ἀφοσίωσις συνίσταται εἰς τὴν ἔνθερμον καὶ εἰλικρινῆ προαίρεσιν τοῦ πράττειν πᾶν τὸ πρὸς τὸν εὐεργέτην ὠφέλιμον, καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος.

» Εἰσερχόμενος εἰς τὴν νέαν ταύτην οἰκογένειαν, μὴ ἔλπιζε εἰς τὴν συγκατάβασιν, ὑπερβολικὴν ἴσως ἐνίοτε, εἰς ἣν ἴσως συνειθισμένος μεταξὺ τῶν ἰδίων σου συγγενῶν· διότι θὰ εὕρῃς αὐστηρότητα πολλάκις ἄκαμπτον, ἥτις ὅμως θὰ σὲ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα. Καλὸν ὁ νέος νὰ ζῇ μετὰ ξένων καὶ νὰ στερῆται ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τῶν περιποιήσεων τοῦ πατρικοῦ οἴκου· διότι μανθάνων τέχνην, μανθάνει ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν τέχνην τοῦ βίου.

» Ἔχε πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι πάντα, καὶ αὐτὰ τὰ δυσάρεστα, γίνονται πρὸς τὸ καλόν σου. Μὴ ὀργίζου λοιπὸν ποτὲ, μὴ ἀδημόνει, μὴ φύλαττε πάθος, μὴ κλαῖε. Ἀπ' ἐναντίας θεώρει ὅλα ὠφέλιμα· εὐγνωμόνει ὅταν σ' ἐπιπλήττωσιν ἢ τιμωρῶσι, καὶ φανταζου ὅτι θέλουσι τὸ καλόν σου· διότι αὐστηροὶ ὄντες προετοιμάζουσι τὸ μέλλον σου. Θέλεις αἰσθανθῇ καὶ σὺ μόνος τὴν ἀλήθειαν ταύτην μετὰ καιρόν.

Συνέχεια. Διάκρισις.

» Ἔσο δὲ ὅσον ἐνδέχεται διακριτικός· μὴ ζήτει νὰ ἴδῃς ὅ,τι δὲν σοὶ δεικνύουσι· μὴ ἄκουε ὅ,τι δὲν σοὶ λέγουσι· μὴ ἔσο περίεργος νὰ μάθῃς τὰ μυστικὰ τῆς οἰκογενείας. Πρὸ πάντων δὲ μὴ λέγε ἐκτὸς τῆς οἰκίας ὅ,τι γίνεται ἐν αὐτῇ, καὶ μὴ ἐπαναλάμβανε ὅ,τι ἤκουσας. Καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς σου, πρὸς οὓς ὀφείλεις νὰ ἀναθέτῃς πᾶσαν ἐμπιστοσύνην διὰ τὰ κατὰ σὲ, ἃ ἀγνοῶσι τὰ κατὰ τὸν μήστορά σου. Μὴ λέγε πρὸς αὐτοὺς παράπονα· μὴ λέγε ὅτι σὲ μετεχειρίσθησαν κακῶς, ἢ ὅτι κακῶς τρέφεσαι ἢ κοιμᾶσαι. Τὰ τοιαῦτα διαταράττουσι τὰς σχέσεις τῶν δύο οἰκογενειῶν καὶ καταντῶσι πολλάκις εἰς δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

» Ἔσο δὲ καὶ κατὰ πάντα τὰ ἄλλα διακριτικός. Μὴ ὁμίλει πώποτε περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ μήστορός σου, οὐ μόνον διότι δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς σὲ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἄκριτος πολυλογία τῶν παιδίων γεννᾷ

ἀπροσδοκήτους δυσαρεσκείας. Ἄκουσε ἓν παράδειγμα περὶ τούτου·

» Βυρσοδέψης τις κατοικῶν εἰς Σεπώλια, ἐλέγετο εὐδοκιμῶν καὶ κερδαίνων, ὅτε χρεωκοπία τις ἄλλου ἐζημίωσε καὶ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο μὲν γνωστὴ ἡ ζημία, ἐπειδὴ ὅμως οὐδεὶς ἐγίνωσκε πόσον ἦτο μεγάλη, πάντες ἐξηκολούθουν ἀναθέτοντες πίστιν εἰς αὐτόν. Νύκτα τινὰ, πλημμυρήσας ὁ παρὰ τὸ κτῆμα τοῦ βυρσοδέψου διαβαίνων ποταμίσκος, κατέκλυσε τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, καὶ τοσοῦτον ἔβλαψε τὰ δέρματα, ὥστε ἡ βλάβη ὑπῆρξε μεγίστη. Αὐτὸς ὅμως οὐ μόνον δὲν ἐκοινολόγησε τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἵλαρὸς ἐφάνη μετὰ τὴν πλημμύραν οὐδεὶς ὑπωπτεύθη τὴν ζημίαν. Δυστυχῶς ὅμως νέος τις μαθητὴς, ἔτι ὅλως ἔντρομος, διηγήθη τὰ γινόμενα πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἥτις ἐπανέλαβεν αὐτὰ πρὸς ἄλλους. Τὸ πρᾶγμα διεδόθη εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀμέσως οἱ δανεισταὶ φοβηθέντες ἦλθον σωρηδὸν ζητοῦντες τὰ δάνεια· ἀλλὰ πῶς ν' ἀποδώσῃ συγχρόνως αὐτά; Ἂν ἀγαθός τις φίλος δὲν ἤρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ ἐντίμου αὐτοῦ βιομηχάνου, ἤθελε βεβαίως ναυαγήσει, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀδιακρισίας τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ.

» Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἔχων, φίλτατε νέε, ἀείποτε πρὸ ὀφθαλμῶν, μὴ λέγε τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μήστορός σου.

Συνέχεια. Ἀγαθὴ προαίρεσις, ἐπιμέλεια.

« Ἔσο δὲ πάντοτε πρόθυμος, φιλοκάγαθος καὶ εὔθυμος· μὴ ἔσο μήτε ὕπουλος ἀλλὰ καὶ μήτε διαβολεύς· διότι ὁ μὲν ὕπουλος καταφρονεῖται, ὁ δὲ διαβολεὺς μισεῖται. Ἐὰν δὲ ἔχῃς συντρόφους ἔσο πάντοτε εἰλικρινὴς καὶ εὐπροσήγορος πρὸς αὐτούς.

» Πρὸ πάντων δὲ ἔσο εὐπειθὴς καὶ ἐπιμελής· διότ τότε μόνον θὰ εὐδοκιμήσῃς καὶ θὰ διδαχθῆς καλῶς. Ἐρώτα πάντοτε ὅ,τι δὲν ἐννοεῖς· καὶ ἂν δὲν ἐξετέλεσας κατὰ πρῶτον δεόντως τὸ ἔργον σου, ἐπανάλαβε αὐτὸ καὶ ἑκατοντάκις εἰ δέον, ἕως οὗ ἐπιτύχῃ. Ἀγάπα τὴν τέχνην σου καὶ ἐργάζου προθύμως. Ὁ προθύμως ἐργαζόμενος μαθητὴς προοδεύει ἐντὸς δύο μηνῶν, ὅσον δὲν προοδεύει ἐντὸς ὁλοκλήρου ἔτους ὁ ἀπροθύμως ἐργαζόμενος.

Συνέχεια. Ζῆλος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ μήστορος.

« Ἔχε ἀείποτε κατὰ νοῦν ὅτι τὰ συμφέροντα τοῦ μήστορός σου εἰσὶν ἱερὰ πρὸς σέ. Ὑπερασπίζου ἄρα αὐτὰ ἐν πάσῃ περιστάσει, καὶ μὴ συγχώρει, εἰ δυνατὸν, νὰ βλάπτωνται.

» Καὶ πρὸς τὸ σὸν καὶ πρὸς τὸ τοῦ μήστορός σου συμφέρον, οἰκονόμει ἐπιμελῶς τρία πράγματα· τὰ ἐργαλεῖα, τὸ ὑλικὸν καὶ τὸν χρόνον. Τὰ μὲν ἐργαλεῖα, διότι αὐτὰ εἰσὶ τὰ ὅπλα τοῦ τεχνίτου· ὅσῳ διατηρεῖς αὐτὰ ἐν καλῇ καταστάσει, τόσῳ εὐκολώτερον καὶ ἐντελέστερον γίνεται δι' αὐτῶν ἡ ἐργασία σου, καὶ τόσῳ πλείονα χρόνον διαρκοῦσι. Τὸ δὲ ὑλικὸν, διότι ὁ μήστωρ σου σοὶ ἐμπιστεύεται τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ ὅπως μάθῃς τὴν τέχνην σου. Ἀντάμειβε λοιπὸν τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην διὰ οἰκονομίας, καθόσον μάλιστα ἕνεκα τῆς πρωτοπειρίας σου καταναλίσκεις πλέον τοῦ δέοντος. Τὸν δὲ χρόνον, διότι, ὡς εἴπομεν ἤδη, ὁ χρόνος εἶναι θησαυρός· εἶναι ὁ θησαυρὸς τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεώς σου, ἅμα δὲ καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων ὅσους καταβάλλει ὁ μήστωρ ὑπὲρ σοῦ. Ἐὰν ποτε σὲ στέλλῃ ἐκτὸς τοῦ ἐργαστηρίου χάριν ὑπηρεσίας, μὴ κατανάλισκε ἐπὶ ματαίῳ τὴν ὥραν· καὶ ἐὰν δύνασαι νὰ τελειώσῃς τὸ ἔργον σου ἐντὸς μιᾶς ὥρας, πρόσεξε μὴ δαπανήσῃς εἰς τοῦτο μίαν καὶ ἡμίσειαν. Ἐγείρου τὸ πρωῒ ἐνωρὶς καὶ εὔθυμος, καὶ προτίμα τῶν ἑορτῶν τὰς ἐργασίμους ἡμέρας.

» Πρὸ πάντων δὲ τούτων ἔχε φόβον Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς θὰ εὐλογήσῃ τοὺς κόπους σου. Μιμοῦ τὰ ἀγαθὰ παραδείγματα καὶ ἀπόφευγε τὰ κακά. Ἀγωνίζου νὰ γείνῃς τίμιος ἄνθρωπος· ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀληθὴς εὐτυχία εἰς μόνους τοὺς τιμίους ἀνήκει καὶ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ.»

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ.

Τὰ ἐν Κρήτῃ συμβαίνοντα ἀπό τινων μηνῶν, ἑλκύοντα πρὸς ἑαυτὰ ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ πάσας τὰς μερίμνας τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, κατεσίγασαν σχεδὸν τὰς περὶ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων συζητήσεις. Οὐδὲν ἧττον ὅμως ὁ τύπος καταδεικνύει ἐνίοτε καίριά τινα ζητήματα, ἅ τινα πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ληρθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ὅπως ἀποφασισθῇ ἂν καὶ κατὰ πόσον συμφέρῃ εἰς τὸ κοινὸν ἡ παραδοχὴ αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων εἶναι καὶ τὸ περὶ καταργήσεως τῶν τελωνείων. Ναὶ μὲν αὐτὸ ἐγεννήθη πρὸ τεσσάρων ἐτῶν· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ, ἐνῷ δισταγμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι ὑπεδέχοντο τὴν πρότασιν, ἀνεκινήθη καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἄνδρες τρίβωνες περὶ τὰ οἰκονομολογικὰ ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ κατάργησις συμφέρει οὐ μόνον εἰς τοὺς ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Τὰ τελευταῖα πέντε φυλλάδια τοῦ ἐν Ἑρμουπόλει ἐκδιδομένου ὑπὸ τὸν τίτλον « *Ἡ ἐλευθερία τοῦ Ἐμπορίου,* » περιοδικοῦ συγγράμματος, περιέχουσι πολλὰς καὶ περιέργους εἰδήσεις, ἀξίας μελέτης. Τὴν κατάργησιν τῶν τελωνείων ἀξιοῦσι καὶ

ἐν Βελγικῇ, καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ· δύο δὲ ὑπομνήματα, σταλέντα εἰς τὴν ἡμετέραν κυβέρνησιν ὑπὸ τῆς βρετανικῆς, ἀποδεικνύουσι διὰ πραγμάτων καὶ ἀριθμῶν πόσον αὐξάνει καὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἡ κατανάλωσις καὶ τοῦ δημοσίου τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐμπορίας.

Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα περιστρέφονται ἰδίως εἰς τὴν χρονικὴν ἐκείνην περίοδον, καθ' ἣν κατηργήθησαν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας οἱ φραγμοὶ οἱ κωλύοντες τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῆς ἐμπορίας. « Καταδεικνύουσι δὲ, λέγει ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, τὴν πρόοδον τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας καὶ τῶν κυβερνητικῶν προόδων τῆς Μ. Βρετανίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ ποιοῦσι γνωστὰ τ' ἀποτελέσματα τοῦ συστήματος τῆς ἐμπορικῆς ἐλευθερίας τὸ ὁποῖον παρεδέχθη ἡ δύναμις αὕτη, καὶ τῆς καταργήσεως τῶν τελωνικῶν νόμων. Ναὶ μὲν καὶ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως, προστίθησιν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, καὶ ἄλλα αἴτια συνέτεινον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην, οὐδὲν ἧττον ὅμως θὰ ἔμενεν ἐν μέρει μικρὰ, ἐὰν διετηροῦντο ἔτι οἱ μέχρις ἐσχάτων ἰσχύοντες περιορισμοὶ τῆς τε ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας » (¹).

Τὸ ἕτερον τῶν ὑπομνημάτων καταγίνεται ἰδίως εἰς τὴν δήλωσιν τῆς ἀναπτύξεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ γαλλικὴ βιομηχανία μετὰ τὴν ἐμπορικὴν συνθήκην τοῦ 1859 ἔτους, καὶ στιγματίζει τὸ γεγηρακὸς σύστημα τῆς ἀπαγορεύσεως ἢ προστασίας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐζήτησάν τινες ἄλλοτε νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ ἐν Ἑλλάδι· ἀλλ' ὁ μετὰ χεῖρας πίναξ στηλιτεύει τὴν ἀπάτην αὐτῶν (²).

Ὅτε πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἱδρύθη ἐν Ἑρμουπόλει ἡ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐμπορίας ἑταιρία, οὐκ ὀλίγοι ἐμειδίασαν ὑπολαβόντες καὶ ἄκαιρον καὶ ἄτοπον αὐτήν· ἀλλὰ μετὰ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος πειθόμεθα ὅτι ἐξ ἐναντίας ἦτο ἀναγκαιοτάτη· διότι περὶ ἓν καὶ μόνον, καὶ τοῦτο ζωτικώτατον, ἀντικείμενον σπουδάζουσα καὶ συλλέγουσα ἐπιμελῶς πᾶν τὸ περὶ τούτου γινόμενον μεταξὺ ἐθνῶν καὶ παιδείαν καὶ πεῖραν πλείονα ἡμῶν ἐχόντων, εὐκολύνει τὰς σκέψεις καὶ διασκεδάζει τοὺς φόβους τῶν περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐμπορίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων προσόδων μεριμνώντων.

(¹) Ὅρα τὸ φυλλάδ. 18 τοῦ τελευταίου Αὐγούστου τῆς «Ἐλευθερίας τοῦ Εμπορίου.» Ὁ θέλων νὰ πεισθῇ ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσῃ τοὺς ἐν αὐτῷ πίνακας.

(²) Κατὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς τὸ 1863 ἐν τῷ Π' τόμ. σελ. 612.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΤΟΥ Κ. Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.

—ooo—

Οἱ ἀναγινώσκοντες ἄνευ διακοπῆς τὴν *Πανδώραν* δὲν ἐλησμόνησαν βεβαίως τὴν περὶ ἀνατροφῆς πραγματείαν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ΙΔ' τόμῳ (σελ. 233, 257, 289) ὁ Κ. Κ. Λευκαδίτης. Μετὰ τὴν πραγματείαν ἐκείνην ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐξέδοτο ἰδιαιτέρως πόνημα ἐπιγραφόμενον « l'hellénisme et la langue grecque » (¹) ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς μὲν δεικνύει τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ ἐκθέτει ἐν περιλήψει τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἔργα ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἔποψιν τῆς νοερᾶς, ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας· μετὰ ταῦτα δὲ ἀνερευνᾷ τὰς αἰτίας τοῦ μεγαλείου τούτου καὶ εὑρίσκει αὐτὰς εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, τὸ σέβας πρὸς τὴν θρησκείαν, τὴν ἀνατροφὴν, τὰ χρηστὰ ἤθη, τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν πολιτῶν, τοὺς δημοσίους ἀγῶνας τῆς πολιτικῆς θεσμοθεσίας καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἄθλα τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἐπὶ τέλους δεικνύει τοὺς ἰδιωτισμοὺς καθ' οὓς ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα διαφέρει τῆς ἀρχαίας.

Μὴ ἀρκούμενος δὲ ὁ Κ. Λευκαδίτης εἰς τὸ νὰ ὠφελῇ τὸ ἑαυτοῦ ἔθνος διὰ μόνον συγγραφῶν, ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ καὶ ἐκπαιδευτήριον, εἰς ὃ παραλαμβάνων ὡρισμένον τινὰ ἀριθμὸν μαθητῶν, θέλει φροντίζει ὁ ἴδιος ν' ἀκροῶνται ἐπιμελῶς τῶν ἁρμοδίων μαθημάτων εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα, καὶ θέλει ἐπιβλέπει μετ' αὐστηρότητος τὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀγωγῆς, καθὸ ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι προτιμοτέρα τῆς παιδείας τῆς κεφαλῆς ἡ παιδεία τῆς καρδίας, καὶ ὅτι ἡ μάθησις ἁπλῶς γραμμάτων ἄνευ χρηστῶν ἠθῶν εἶναι ἐπιβλαβεστάτη καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον κα εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν γένει.

Εὐκόλως ἄρα συμπεραίνομεν ὅτι οἱ γονεῖς, ὅσοι ἐμπιστευθῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Κ. Λευκαδίτου, θέλουσιν εἰσαγάγει μετά τινα ἔτη χρηστοὺς καὶ πεπαιδευμένους πολίτας εἰς τὰς οἰκογενείας αὐτῶν.

Ἰδοὺ οἱ ὅροι τῆς παραδοχῆς.

α') Δέχεται παῖδας ἡλικίας 10 μέχρι 15 ἐτῶν

β') Οὗτοι θέλουσιν ἀκροάζεσθαι μὲν τὰ μαθήματα αὐτῶν ἐν τοῖς δημοσίοις ἐκπαιδευτικοῖς Καταστήμασιν, εἰς τὴν κλάσιν εἰς ἣν ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του ἕκαστος ἤθελε καταταχθῆ, ἀλλ' εἴτε ὑπάγοντες εἴτε ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς ὡρισμένας ὥρας θέλουσι συνοδεύεσθαι ὑπὸ τοῦ παιδονόμου αὐτῶν. Καθ' ὅλας τὰς ἄλλας ὥρας οἱ παῖδες θέλουσιν ἐνδιαιτᾶσθαι ἐντὸς τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου πειθόμενοι

(¹) Πωλεῖται δραχ. 3 παρὰ τῷ Κ. Βίλμπεργ.

εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Καταστήματος διοργανισμοῦ.

γ') Ἐκτὸς τῶν δημοσίων μαθημάτων τὰ ἐν τῷ Παιδαγωγείῳ παραδοθησόμενα μαθήματα ἔσονται ά. Θρησκεία ἀνὰ πᾶσαν Κυριακήν. β'. Γαλλικὴ γλῶσσα θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς. γ'. Ἰταλικὴ γλῶσσα ἐπίσης. δ'. Καλλιγραφία. έ. Γυμναστική.

δ') Μουσικὴ ὀργανικὴ, κύμβαλον, παραδίδεται ἐντὸς τοῦ Καταστήματος· τὰ δὲ δίδακτρα δρ. 15 κατὰ μῆνα ἔσονται εἰς βάρος τοῦ μαθητοῦ.

έ) Εἰς ὡρισμένας ὥρας οἱ παῖδες θέλουσι μελετᾷ τὰ μαθήματα αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν αὐτοῦ τοῦ Διευθυντοῦ, ὅστις θέλει λαμβάνει ἄμεσον καὶ ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐξομαλύνων αὐτοῖς τὰς δυσκολίας πρὸς εὐχερεστέραν τῆς εὐνοίας κατάληψιν.

ς') Ἕκαστος οἰκότροφος πληρόνει κατ' ἔτος διὰ τροφεῖα καὶ δίδακτρα, συμπεριλαμβανομένων τῶν γραφικῶν ἐξόδων, δραχ. 1500 προπληρωτέας κατὰ τετραμηνίαν, δηλ. τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, τὴν 1ην Ἰανουαρίου καὶ τὴν 1ην Μαΐου· ὁ δὲ μαθητὴς ὁ σχηματίζων μέρος τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου εἰς ἑκάστην τῶν τριῶν τούτων ἐποχῶν χρεωστεῖ ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 500 δρ. τῆς τετραμηνίας εἴτε ἀκολούθως λάβῃ ἄδειαν ἀπουσίας δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, εἴτε καὶ ἑκουσίως ἀποσυρόμενος. Οἱ οἰκότροφοι μικρᾶς ἡλικίας μέχρι τῶν 12 ἐτῶν πληρόνουσιν ἐτησίως δραχμὰς 1200 προπληρωτέας ἐπίσης κατὰ τετραμηνίαν. »

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ. Διάσημός τις μηχανικὸς ἐξέθετο δημοσίᾳ ἐν τῇ πόλει Wakefield τῆς Ἀγγλίας, περιεργοτάτην ἀτμοκίνητον μηχανὴν, ἥτις μετὰ πάντων τῶν πρὸς κίνησιν ἀπαιτουμένων λεβήτων, ἀντλιῶν, τροχῶν κτλ. ἔχει ὕψος δύο μόνον δακτύλων! Ὁ μεγάλος τροχὸς δι' οὗ κινοῦνται πάντα τὰ ὄργανα μετὰ τοῦ ἄξωνος, εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ χρυσοῦ καὶ χάλυβος, καὶ κάμνει καθ' ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας 7000 περιφορᾶς. Ὁλόκληρος ἡ μηχανὴ μετὰ τῶν λεβήτων στερεοῦται διὰ 38 στροφίγγων καὶ ἥλων, καὶ ζυγίζει δεκατέσσαρα grains ἢ περίπου ἡμίσειαν οὐγγίαν ἢ τέσσαρα δράμια. Διὰ τῆς ἐξατμίσεως ἐξ σταγόνων ὕδατος ἐκτελεῖται ἡ κίνησις τῆς μηχανῆς ἐπὶ ὀκτὼ λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀναπληροῦνται δὲ αἱ σταγόνες πάντοτε διὰ τῶν ἀντλιῶν. Ἡ μικροσκοπικὴ αὕτη μηχανὴ εὑρίσκεται κάτωθεν ὑελοστασίου, ὅπου ἕκαστος δύναται νὰ θαυμάσῃ τὸν κατασκευάσαντα αὐτήν.

ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ ΑΝΔΡΟΥ. Ὁ Κ. Α. Καμπάνης, πάλαι βουλευτὴς Ἄνδρου, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρότασιν κοινωφελεστάτην καὶ διὰ τοῦτο ἀξίαν παραδοχῆς· προέτεινε, λέγομεν, νὰ μετακομισθῇ τὸ ἐν Σύρᾳ ἱερατικὸν σχολεῖον εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον Ἄνδρου, τὸ ἱδρυθὲν συνδρομῇ πολλῶν· ὑπὸ τοῦ Θ. Καίρου. Ἡ πραγματοποίησις τῆς προτάσεως ταύτης θέλει φέρει δύο ἀξιόλογα ἀποτελέσματα· πρῶτον μὲν θέλει ὠφελήσει τὸ δημόσιον ταμεῖον, καὶ δεύτερον θέλει συντελέσει διὰ τῆς διδασκαλίας, εἰς ἐνίσχυσιν τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἐκλόνησε δυστυχῶς κατὰ τὴν νῆσον ἐκείνην ἡ Καΐρειος δυσσέβεια.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 596 φυλλαδ. αἰνίγματος καὶ τοῦ γρίφου.

Βάμβαξ. — Βάμβας.

Χεὶρ Κυρίου ἐπὶ κορυφὴν βασιλέως.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Πόλις εἰμὶ ἐμπορικὴ, σύγκειμαι δ' ἀπὸ τρία·
Τὰ δύο βλέπεις ἐν νυκτὶ ὡραίᾳ καὶ αἰθρίᾳ·
Τὸ τρίτον δὲ στέμμα φορεῖ καὶ κάθηται εἰς θρόνον,
Διότι τίτλον παριστᾷ βαρβάρων ἡγεμόνων.

Κ. Π. Γ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδ. 596.

Σελ.	στήλ.	στίχ.	ἀντὶ	γράφ.
312	ά.	17	αἱ συμπλοκαὶ	καὶ συμπλοκαί.
»	»	19	ἀλλεπάλληλαι	ἀλλεπαλληλοι.
»	β'	26	παριστανομάνην	παρυφασμένην
299	»	9	νόμισμα 12 ὀβολῶν.	νόμισμα εἴκοσιν ὀβολῶν.

ΓΡΙΦΟΣ.